

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ
Кафедра журналістики

Кваліфікаційна робота магістра

на тему «Взаємодія медіа із судовими та правоохоронними органами»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0619-ж-з
спеціальності 061 «Журналістика»

ОПП «Журналістика»

Єрохін Д. О.

Керівник к.пед.н., доцент

Костюк В. В.

Рецензент к. соцком., доцент

Баранецька А. Д.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет журналістики
Кафедра журналістики
Освітній ступінь – магістр
Напрямок підготовки – 061 «Журналістика»
Освітньо-професійна програма – «Журналістика»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Чернявська Л. В.
« _____ » _____ 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я

**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Єрохіну Дмитру Олеговичу**

1 Тема роботи (проекту) «Взаємодія медіа із судовими та правоохоронними органами» («Interaction of Media With Juridical and Law Enforcement Bodies»), керівник роботи - Костюк Віктор Володимирович, к.пед.н., доцент, затверджені наказом ЗНУ від «01» червня 2020 року № 650-с

2 Строк подання студентом роботи – 23.11.2020 р.

3 Вихідні дані до роботи нормативно-правові акти, монографії, підручники. тези доповідей, наукові праці вітчизняних науковців, статистичні дані.

4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): проаналізувати теоретичний аспект взаємодії засобів масової інформації з судовими та правоохоронними органами; дослідити особливості взаємодії ЗМІ із судовими та правоохоронними органами на основі зарубіжного досвіду; охарактеризувати принципи діяльності та правовий татус журналістів та представників судових та правоохоронних органів; проаналізувати специфіку взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами; дослідити можливу відповідальність за перешкодження професійній діяльності журналістів.

5 Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Костюк В. В., доцент	Липень 2020	Липень 2020
Розділ 1	Костюк В. В., доцент	Серпень 2020	Серпень 2020
Розділ 2	Костюк В. В., доцент	Вересень 2020	Вересень 2020
Розділ 3	Костюк В. В., доцент	Жовтень 2020	Жовтень 2020
Висновки	Костюк В. В., доцент	Листопад 2020	Листопад 2020

6 Дата видачі завдання «08» травня 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Скласти графік виконання роботи, визначити мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження.	07.06.2020	Виконано
2	Написати попередній варіант вступу і змісту.	20.06.2020	Виконано
3	Дібрати наукову літературу, визначити емпіричні джерела.	12.07.2020	Виконано
4	Опрацювати літературу, написати теоретичну частину.	15.09.2020	Виконано
5	Провести наукове дослідження.	01.11.2020	Виконано
6	Написати практичну частину.	02.11.2020	Виконано
7	Пройти попередній захист на кафедрі.	15.11.2020	Виконано
8	Виправити недоліки, сформулювати висновки, оформити додатки.	16.11.2020	Виконано
9	Здати роботу на нормоконтроль, пройти рецензування	23.11.2020	Виконано

Студент _____
(підпис)

Д. О. Єрохін
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____
(підпис)

В. В. Костюк
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

М. В. Чабаненко
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Єрохін Д. О. Взаємодія медіа із судовими та правоохоронними органами. Запоріжжя, 2020. 101 с.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі 101 сторінок, містить 72 джерела використаної інформації, зокрема обсяг основного тексту роботи складає 80 сторінок.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в комплексному аналізі та детальному дослідженні взаємодії журналістів із судовими та правоохоронними органами, а також можливих практичних проблем, що виникають в процесі здійснення таких комунікацій. Для реалізації цієї мети необхідно виконати такі **завдання**:

- проаналізувати теоретичний аспект взаємодії засобів масової інформації з судовими та правоохоронними органами;
- дослідити особливості взаємодії ЗМІ із судовими та правоохоронними органами на основі зарубіжного досвіду.
- охарактеризувати принципи діяльності та правовий статус журналістів та представників судових та правоохоронних органів;
- проаналізувати специфіку взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами;
- дослідити можливу відповідальність за перешкодження професійній діяльності журналістів.

Право на інформацію та свободу вираження входить до найголовніших прав людини, оскільки є гарантією й основною умовою розвитку демократичного, громадянського суспільства та його прогресу, а також розвитку кожного окремого індивідуума.

Об'єкт дослідження- діяльність прес-служб судових та правоохоронних органів, зокрема Департамент комунікації МВС, Головне управління Національної поліції Запорізької області, Місцевих судів, Прокуратури Запорізької області Прес-центру об'єднаних сил.

Предмет дослідження - особливості здійснення комунікативних процесів між представниками ЗМІ з судовою владою та правоохоронними органами.

У процесі дослідження були використані такі **методи**: аналіз та синтез (проаналізовано загальну специфіку взаємодії медіа та судових і правоохоронних органів); індукція та дедукція (схарактеризовано основні заходи здійснення взаємодії медіа та судових і правоохоронних органів); історичний метод (для вивчення хронології становлення сучасної моделі комунікації медіа із судовими та правоохоронними органами).

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять праці А. Сліпенко, Г. Величко, М. Лисенко, Т. Метельової, П. Одинцова, Т. Парубченко, П. Шевчука., що вивчали явища та особливості взаємодії журналістів із судовими та правоохоронними

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному дослідженні особливостей взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами. Зокрема:

вперше

- здійснено повний кодифікований аналіз законодавчої бази, що регулює діяльність засобів масової інформації та судових і правоохоронних органів;

- проведена порівняльна характеристика зарубіжної з вітчизняної моделлю взаємодії масмедіа з судовою владою та правоохоронними органами;

вдосконалено

- уявлення про сучасну необхідність взаємовигідної співпраці ЗМІ з судовими та правоохоронними органами;

набули подальшого розвитку

- теоретичні підходи до розуміння комунікації судових та правоохоронних органів із засобами масової інформації, як засобу формування громадянського суспільства в країні.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у ході вивчення на факультативних курсах із журналістикознавства і медіакомунікацій, у школах з поглибленим вивченням гуманітарних дисциплін, під час написання наукових досліджень студентами факультету журналістики, при подальших наукових і практичних розробках, а також у власній практичній журналістській діяльності.

Ключові слова: засоби масової інформації, масмедіа, взаємодія, висвітлення діяльності, судова влада, правоохоронні органи, прес-служби, журналісти, перешкоджання діяльності, відкритість.

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень.....	7
Вступ.....	8
Розділ 1. взаємодія судових та правоохоронних органів та засобів масової інформації: теоретичний аспект.....	12
1.1. Місце та роль судових та правоохоронних органів в суспільстві.....	12
1.2. Засоби масової інформації: функції, мета.....	18
1.3. Правове регулювання взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами.....	24
Розділ 2. Основні проблеми взаємодії судових та правоохоронних органів із засобами масової інформації: вітчизняний та закордонний досвід.....	33
Розділ 3. Взаємодія вітчизняних судових та правоохоронних органів із засобами масової інформації: практичний аспект.....	46
3.1. Взаємодія ЗМІ із правоохоронними органами: практичний аспект.....	46
3.2. Взаємодія ЗМІ із судовими органами: практичний аспект.....	68
Висновки.....	81
Перелік використаних джерел.....	86
Додаток А.....	93
Додаток Б.....	97
Summary.....	101

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗМІ	Засоби масової інформації
ЗУ	закон України
п.	пункт
р.	розділ
р.	рік
СПО	судові та правоохоронні органи
ст.	стаття
ч.	частина

ВСТУП

Актуальність теми. В наш час суспільство потребує безумовної обізнаності та повноцінного висвітлення діяльності судових та правоохоронних органів, громадяни мають намір бачити та відстежувати результативність їх роботи, а також мати достовірні джерела інформації, що розкриватимуть причини і наслідки роботи вказаних органів задля формування особистого бачення та оцінки їх роботи. Задоволення такої потреби суспільства стає можливим лише шляхом злагодженої взаємодії судових та правоохоронних органів з представниками засобів масової інформації. На сьогоднішній день вказана тема є недостатньо дослідженою, що в сумі із зазначеною суспільною потребою і зумовлює її *актуальність*.

Згідно Резолюції ПАРЄ 1003 (1993) про журналістську етику, розслідування журналістів мають бути чесними щодо надання інформації та правдивими щодо висловлювання думок, а також «неузгодженими із журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь визначених позицій або особистих інтересів» [16]. На сьогодні в Україні стосунки судових та правоохоронних органів із засобами масової інформації не достатньо чітко врегульовані на законодавчому рівні, у зв'язку з чим наявна можливість різного тлумачення їх прав і обов'язків відносно один одного, отже це питання є таким, що потребує дослідження та вдосконалення і сьогодні.

Об'єкт кваліфікаційної роботи. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є діяльність прес-служб судових та правоохоронних органів, зокрема Департамент комунікації МВС, Головне управління Національної поліції Запорізької області, Місцевих судів, Прокуратури Запорізької області Прес-центру об'єднаних сил.

Предмет кваліфікаційної роботи. Предметом роботи є особливості здійснення комунікативних процесів між представниками ЗМІ з судовою владою та правоохоронними органами.

Мета кваліфікаційної роботи. Мета роботи полягає в комплексному аналізі та детальному дослідженні взаємодії журналістів із судовими та правоохоронними органами, а також можливих практичних проблем, що виникають в процесі здійснення таких комунікацій. Для реалізації цієї мети необхідно виконати такі завдання:

- проаналізувати теоретичний аспект взаємодії засобів масової інформації з судовими та правоохоронними органами;
- дослідити особливості взаємодії ЗМІ із судовими та правоохоронними органами на основі зарубіжного досвіду.
- охарактеризувати принципи діяльності та правовий статус журналістів та представників судових та правоохоронних органів;
- проаналізувати специфіку взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами;
- дослідити можливу відповідальність за перешкоджання професійній діяльності журналістів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному дослідженні особливостей взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами. Зокрема:

вперше

- здійснено повний кодифікований аналіз законодавчої бази, що регулює діяльність засобів масової інформації та судових і правоохоронних органів;
- проведена порівняльна характеристика зарубіжної з вітчизняної моделлю взаємодії масмедіа з судовою владою та правоохоронними органами;

вдосконалено

- уявлення про сучасну необхідність взаємовигідної співпраці ЗМІ з судовими та правоохоронними органами;

набули подальшого розвитку

- теоретичні підходи до розуміння комунікації судових та правоохоронних органів із засобами масової інформації, як засобу формування громадянського суспільства в країні.

Ступінь наукової розробки проблеми. На законодавчому рівні регуляторну функцію комунікації судових та правоохоронних органів зі ЗМІ здійснює держава, адже саме держава встановлює законодавчо визначений регламент, що створює можливості для взаємодії представникам різних організацій та структур. Вивченню явища взаємодії журналістів із судовими та правоохоронними органами зокрема, присвячені праці таких вітчизняних науковців: А. Сліпенко, Г. Величко, М. Лисенко, Т. Метельової, П. Одинцова, Т. Парубченко, П. Шевчука.

Досліджуючи тему даної кваліфікаційної роботи, особистим викликом є внести максимальний науковий вклад в розуміння таких особливостей журналістами, та за можливості, створити новий теоретичний підхід, що зможе спростити представникам ЗМІ шлях до отримання потрібної інформації.

Опис проблеми, що досліджується. Відсутність ефективного відпрацьованого механізму взаємодії ЗМІ, судів, правоохоронних органів та чітких принципів висвітлення їх роботи створила інформаційний вакуум, який породжує відповідні стереотипи про ці соціальні інститути. Але попри те, що робота суддів потребує гласності, а правоохоронних органів – довіри, на сьогоднішній день єдиний відчутний індикатор ефективності судової та правоохоронної системи - частота звернень громадян та низький показник злочинів. І публічний образ «непрозорості» суду та «закритості» правоохоронців, з незрозумілим для людей механізмом прийняття рішень, які виразно не коментують свої дії, а відповідно дають простір для домислів відносно впливу зовні на їх роботу, що навряд чи відповідає завданням державного будівництва.

Натомість у ЗМІ має бути зацікавленість в конструктивності та довірчій роботі із судовими та правоохоронними органами - «постачальниками» ледве не найцікавішої інформації. Також, потрібно розуміти, що незалежність «третьої влади» призводить до незалежності «четвертої влади», адже скандальні спори окремих представників суспільства навколо деяких друкованих та електронних ЗМІ робить проблему незалежності судових рішень

надзвичайно актуальною. У зв'язку з чим, перед представниками ЗМІ та судових та правоохоронних органів існує актуальна проблематика узагальнення свого досвіду та досвіду зарубіжних колег взаємодії один з одним, а отже і перед журналістами-науковцями постає особистий виклик внести максимальний науковий вклад в розуміння особливостей взаємодії журналістів з судовими та правоохоронними органами, та за можливості, створити новий теоретичний підхід, що зможе спростити представникам ЗМІ шлях до отримання потрібної інформації.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у ході вивчення на факультативних курсах із журналістикознавства і медіакомунікацій, у школах з поглибленим вивченням гуманітарних дисциплін, під час написання наукових досліджень студентами факультету журналістики, при подальших наукових і практичних розробках, а також у власній практичній журналістській діяльності.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного тексту роботи становить 80 сторінок. Список використаних джерел нараховує 72 найменування (викладені на 8 сторінках).

РОЗДІЛ 1

ВЗАЄМОДІЯ СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОНИХ ОРГАНІВ ІЗ ЗМІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1. Місце та роль судових та правоохоронних органів у суспільстві

Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» [47] надає найбільш повне тлумачення терміна «правоохоронні органи»: «...правоохоронні органи - державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [47]. У Конституції України термін «правоохоронні органи» було започатковано 1996 р. Зокрема, у ч. III ст. 17 законодавець наголошує, що забезпечення державної безпеки України покладено на відповідні правоохоронні органи держави та військові формування, їх організація і порядок діяльності визначені законом

Державні органи, що здійснюють правоохоронні функції, згідно до ЗУ «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», віднесені законодавцем до правоохоронних органів, а саме: органи внутрішніх справ, прокуратури, Державна податкова служба, митні органи й установи виконання покарань,, державної лісової охорони, контрольно-ревізійної служби рибоохорони та інші, що здійснюють правозастосовні правоохоронні функції у нормативно-правових актах, де закріплено їх правовий статус.

Система правоохоронних органів не має традиційної організаційної побудови, на відміну від інших систем державних органів, відповідно до чого включає в себе уповноважені державні органи, які забезпечують дотримання законності та правопорядку, реалізацію прав і свобод громадян, із дотриманням встановлених законом правил відповідно до своєї компетенції.

Правоохоронні органи – здійснюють безпосередньо правоохоронну діяльність, яка визначена їх функціональним призначенням, що полягає, в охороні і захисті закону та права.

У побуті ми вживаєм терміни «судова влада», «суд», «судові органи», «правосуддя». Про суд майже кожен має уявлення, а от поняття судової влади не так давно увійшло в наш ужиток, від часу проголошення незалежності України. Першими документами були проголошені ідеї розбудови правової держави, відповідно однією з ознак такої держави є поділ влади на судову, законодавчу, і виконавчу. Конституція України, інші законодавчі акти визначають завдання, цілі і функції, на яких здійснюється діяльність органів, які впроваджують цю владу. Третя за послідовністю гілка державної влади - судова займає своє місце, у системі перелічених органів.

Органи судової влади мають чітко визначену компетенцію та діють незалежно від законодавчої і виконавчої влади та мають важливу роль у загальній системі стримувань і противаг, що полягає у принципі поділу влади. В свою чергу, від законодавчої і виконавчої влади вона відрізняється своїми завданнями і цілями, що вирішуються і досягаються особливими формами, методами і засобами. Важливішою умовою побудови в Україні демократичної правової держави є створення незалежної судової влади. Становлення сильної судової влади передбачає створення єдиної судової системи та гарантування незалежності здійснення правосуддя.

Незалежність процесуальної діяльності суддів, в тому числі й при вирішенні конкретної судової справи означає, їх безпосередню незалежність від впливу різних партій і рухів, посадових осіб, органів державної влади і управління, громадських організацій, засобів масової інформації, окремих громадян, від інших судів та слідчих органів, прокуратури. Конституцією України визначаються нові шляхи забезпечення судової реформи, яка має привести до незалежності судової влади, здатної вирішувати завдання гарантування захисту прав і свобод людини і громадянина.

Судова реформа має відбуватися на підставі концепції, яка, відповідно до Указу Президента України від 8 жовтня 1997 року «про утворення Координаційної ради з питань судово-правової реформи в Україні» [68], має бути розроблена, так як концепція судово-правової реформи, що була

схваленою постановою Верховної Ради України 28 квітня 1992 року, себе витратила. Суд – це орган судової влади, що здійснює правосуддя з метою охорони від посягань на суспільний і державний лад, права та законні інтереси фізичних і юридичних осіб та всіх форм власності. В свою чергу Конституція України гарантує широку систему правового захисту від дій або бездіяльності адміністративних органів управління. У ст. 55 Конституції проголошується: “Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб” [24]. А тому, завдання суду полягає в охороні від посягань на права і законні інтереси фізичних і юридичних осіб, на суспільний і державний лад, забезпечення безпеки всіх форм власності.

Суд - є установа, в якій працюють співробітники суду. Суд можливо трактувати як склад суддів, які розглядають справи, але окрім того суд – це ще і судовий процес. В ст. 1 Закону України «Про статус суддів» [48], зазначено, що судді та залучені у визначених законодавством випадках для здійснення правосуддя представники народу є носіями судової влади в Україні, та здійснюють правосуддя незалежно від законодавчої та виконавчої влади. Судова влада здійснюється, через спеціально відібраних для цієї мети особами - судами і у лише їй одній притаманній формі - шляхом відправлення правосуддя. Діяльність суду спрямована на зміцнення правопорядку і законності, запобігання злочинності та іншим правопорушенням і виконує завдання із охорони від посягань:

1) закріплених у Конституції України суспільного ладу, його політичної та економічної систем;

2) соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, проголошених та гарантованих Конституцією і законами України;

3) прав і законних інтересів державних підприємств, установ, організацій. Згідно ст. 124 Конституції України «делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається» [24]. Суду притаманні певні ознаки, що відрізняють його від

інших органів. Розгляд справ у суді відбувається з дотриманням особливої процедури, регламентованої законом; судом вирішується особливі категорії справ, які не може розглянути ніякий інший державний орган; рішення суду проголошується від імені України, суду властива особлива самостійність при розгляді справ, між судами немає встановлених відносин певної підлеглості.. Це надає судовому рішенню силу закону, обов'язковість для усіх громадян і органів.

Судова влада та правоохоронна діяльність міцно пов'язані між собою. Їх функції багато в чому збігаються. Правоохоронці здійснюють, превентивну та правозахисну діяльність. Коли злочин вже скоєно, завдання правоохоронних органів - є виявити злочинця, розкрити злочин, і передати його до органів правосуддя, які, в свою чергу, мають здійснити правосуддя, тобто визначити справедливе покарання згідно з Законом. Судова влада відрізняються від правоохоронців тим, що правосуддя здійснюється тільки судом. Але правоохоронні органи і правосуддя є складовими однієї державної системи, яка покликана забезпечити захист прав і свобод людини, як найвищої соціальної цінності в нашій державі.

Закріплені в законі панівні правові ідеї – це і є принципи здійснення правосуддя, за якими виконуються завдання із здійснення правосуддя в адміністративних, цивільних, господарських справах та кримінальних, які визначають форму і зміст процесуальних стадій та інститутів, спрямованість і побудову процесу, порушення яких обов'язково тягне за собою скасування рішення суду по певній справі. Основні принципи правосуддя в Україні закладені в Основному Законі. «Система принципів правосуддя складається з:

- 1) рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 2) здійснення правосуддя виключно судами;
- 3) одноособового і колегіального розгляду справ;
- 4) участі народу в здійсненні правосуддя;
- 3) незалежності та недоторканності суддів;
- 5) законності;

- б) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором
- 7) забезпечення обвинуваченому права на захист
- 8) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами» [24].

Держава для забезпечення верховенства права гарантує фінансове та матеріально - технічне забезпечення роботи судів та суддів, забезпечити рівень правосуддя, який відповідав би принципам побудови правової держави. Судді у своїй діяльності є незалежними, і нікому не підзвітні. У цьому положенні ще раз закріплюється незалежність суду. При здійсненні своїх обов'язків судді зобов'язані:

«1) забезпечення нерозголошення даних, по яких було прийнято рішення;

2) не розголошувати відомості, що становлять державну, військову, службову, комерційну та банківську таємницю, таємницю нарадчої кімнати, інформацію про особисте життя громадян та інші відомості, про які вони дізналися при розгляді справи;

3) дотримуватись вимог службової дисципліни та розпорядку роботи суду;

4) дотримуватись Конституції та законів України, забезпечувати повний, всебічний та об'єктивний розгляд судових справ

5) не допускати вчинків та будь-яких дій, що порочать звання судді і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності» [24].

Правоохоронний орган символізує присутність держави в громадському повсякденному житті та її здатність захистити, коли такий захист потрібен. Правоохоронна діяльність розуміється як використання державними суб'єктами повноважень щодо виявлення і покарання правопорушень. Правоохоронні органи відображають право держави на застосування примусу, що є необхідною умовою забезпечення ефективної дії права. Правоохоронні органи фактично стримують суспільство від вчинення протиправних дій.

Зв'язки між правоохоронними органами та державою, фіксуються державою у формі прав, свобод і обов'язків, що складають правовий статус, який, відображає особливості організації правоохоронної діяльності, рівень демократії та стан законності. Правовий статус визначає стандарти необхідної поведінки, яка забезпечує нормальну життєдіяльність соціуму, та характеризує взаємодію держави та громадянина.

Статус правоохоронних органів визначається як сукупність правових норм, які встановлюють для їх представників юрисдикцію, в межах якої можуть використовуватись надані повноваження, права та обов'язки, пільги та гарантії, надані державою. Реалізація прав і обов'язків правоохоронців, ґрунтується на уникненні зловживань повноцінного функціонування суб'єктів правоохоронної діяльності, запобігання порушень законодавства з їх сторони.

Правоохоронні органи зобов'язані спрямовувати зусилля на запобігання виникненню умов для правопорушень, та ліквідацію їх наслідків. Правоохоронні органи - це суб'єкти публічного права, отже охорона прав фізичної чи юридичної особи здійснюється шляхом застосування публічно встановлених заходів. Правоохоронні органи впливають на суб'єктів правовідносин за допомогою використання приписів, заборон, дозволів, контролю за їх дотриманням та реалізації юридичної відповідальності.

Нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність правоохоронних органів є такі: Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, та Закони України: «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про Службу безпеки України», «Про розвідувальні органи України», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про Державну виконавчу службу» тощо.

Таким чином, правоохоронна діяльність, визначається обов'язками, покладеними на правоохоронні органи державою. При здійсненні правоохоронної діяльності правоохоронці, виконують один спільний обов'язок,

який полягає у діяльності, спрямованій на запобігання злочинам, забезпечення дотримання прав та свобод громадян та їх відновлення в разі порушення.

Отже, статус правоохоронців визначається обсягом виконуваних ними завдань в області захисту та охорони права. Правоохоронна функція держави, незалежно від форми державного правління, є необхідною для всього суспільства, адже відноситься до сфери публічних інтересів усього суспільства.

1.2. Засоби масової інформації: функції, мета.

ЗМІ є способом вираження думки суспільства, частковим засобом її формування, та інструментом нагляду громадян за владою. А отже, право на інформацію та доступ до неї, як і забезпечення свободи слова мають особливе значення для громадянського суспільства.

Сьогодні, в Україні між правом на інформацію і доступом до неї дистанція зростає все більше. Актуальною проблемою є інформаційна відкритість, адже положення Закону України «Про інформацію» [51] в частині санкцій за відмову в отриманні права на інформацію майже не працюють. Експерти Європейського інституту засобів масової інформації вказують на важливість забезпечення ефективного зв'язку між суспільством і правовою, демократичною, соціальною державою шляхом розвитку засобів масової інформації. Ними було виокремлено шість принципів, та їх реалізацію в засобів масової інформації як однієї зі складових громадянського суспільства, а саме держава: має створити широке розуміння місця ЗМІ у правовій структурі відповідно до концепції поділу влади та ролі масмедіа як «четвертої влади».

Створення у суспільстві демократичної «четвертої влади» є запорукою ефективності діяльності всього державного організму; роль ЗМІ повинна спиратись на законодавчу базу, а незалежність масмедіа повинні підтримуватись державою; керівництво державними ЗМІ повинно бути максимально віддаленим від впливу політиків. В разі необхідності зменшення витрат на ЗМІ, останні повинні бути звільнені від податків; не останню роль у визначенні обсягів професійної діяльності ЗМІ відіграє здорова

конкуренція між ними; організаційне забезпечення масмедіа повинно бути демонополізованим на рівні країни, а отримання прибутків від діяльності масмедіа, міністерствами та держаними відомствами повинно бути заборонено законом.

Сьогоднішні ЗМІ потребують захисту, не тільки від державного втручання, а й від залежності ринкових відносин. Одним із шляхів забезпечення самоврядування суспільства і підвищення якості контролю над владою повинно стати створення правових і політичних умов незалежності масмедіа, вільного доступу до інформації задля її трансляції в суспільство. Але, наразі інформація є одним із інструментів політичної боротьби, у зв'язку з чим становлення сучасної системи незалежних масмедіа в Україні можливе лише через, складний та суперечливий процес. В Конституції України, в статті 34 говориться: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір» [24].

Оперативне інформування окремих осіб, соціальних груп населення в цілому про події та явища у світі - є головною метою ЗМІ, яка досягається, виконанням соціальних функцій, а саме:

- забезпечення гласності,
- пізнавальна,
- формування громадянськості,
- контроль і спостереження за діями суб'єктів влади,
- підтримку або критику програм і діяльності держави, державних

органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, партій тощо [12].

В 90-ті та 2000-ні роки в нашій країні утворилась авторитарна модель відносин між владою та масмедіа, якій притаманні такі ознаки: «провідні ЗМІ суспільно-політичного спрямування належать державі або перебувають під впливом невеликої кількості фінансово промислових груп, які є залежними від

влади; влада продовжує використовувати протекціоністські заходи щодо підтримки власних або лояльних до неї ЗМІ; держава здійснює адміністративний тиск та пряме втручання у діяльність ЗМІ; більшість ЗМІ заангажовані, не надають повної та об'єктивної інформації про політиків та значущі політичні події, не забезпечують комунікативного діалогу між населенням та владою, а є інструментом маргіналізації та управління масами в руках можновладців; такі функції, як кореляція, артикуляція, соціалізація, критики та контролю, що визначають демократичний характер ЗМІ, спотворені на користь функціям обслуговування, реклами та розважання; наявна нерівність можливостей доступу до інформації між різними групами населення» [19].

Крім вказаних функцій, ЗМІ мають ще свої окремі функції, що властиві тільки їм, а саме: «редагування (відбір і коментування інформації) та оцінювання, що істотно впливає на формування громадської думки та суспільних настроїв» [12]. Реалізуючи право на свободу слова, ЗМІ самостійно виявляють негативні факти та явища в діяльності державних органів, дають оцінку подіям міжнародного, а також внутрішнього життя. Тобто діяльність ЗМІ - це своєрідний голос громадської думки, джерело відображення громадських настроїв, відповідно і показник результативності уживаних державою заходів. Утворення національної системи засобів масової інформації, що розпочалося після здобуття незалежності України, супроводжувалось переходом державних ЗМІ у нові форми власності: приватну і комунальну. Процес роздержавлення ЗМІ призвів до утворення конкурентного середовища національних та регіональних ЗМІ, що сприяло плюралізму інформування громадян, але процес утворення суспільних ЗМІ залишався на рівні декларації різних парламентських сил, а система державної телерадіокомпанії практично взагалі уникала реформування.

Незалежність ЗМІ, що перебувають у приватній власності, має великі проблеми, з огляду на створення потужних медіа-груп, які об'єднують по декілька популярних масмедіа і відіграють вагому роль у інформаційному середовищі. У зв'язку з чим, їхня фінансова залежність таких ЗМІ створює

недостатню об'єктивність, упередженість у подачі інформації та вихід замовлених передач.

Держава не здійснює повною мірою свої завдання та функції щодо засобів масової інформації, адже досі не створено рівних умов економічної діяльності, які стимулювали б конкуренцію ЗМІ та захищали б їх від проявів уособлення, враховуючи національні інтереси вітчизняного ринку і держави. Замість цього, з боку контролюючих органів держави часом проявляється неприпустимий вибірковий підхід до масмедіа. Вагомою проблемою забезпечення статусу ЗМІ і досі залишається існуюча практика, обмеження доступу до інформації через віднесення її до державної таємниці. Така практика суперечить Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи №1722 (2005 р.) щодо виконання обов'язків та зобов'язань Україною. Вона рекомендує Україні терміново розсекретити незаконно утаємничені нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, Генеральної прокуратури та інших органів влади, що приховані під незаконними та неконституційними грифами по типу «Опублікуванню не підлягає».

Розглянемо положення деяких вітчизняних законодавчих актів, які регулюють діяльність засобів масової інформації.

Відповідно до Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [49] ЗМІ, мають такі права:

«Частина 1 статті 26 Права та обов'язки журналіста редакції» [49]. Здійснюючи свою діяльність на засадах професійної самостійності, журналіст має право:

«1) на вільне одержання, використання, поширення (публікацію) та зберігання інформації;

2) відвідувати державні органи, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, установи і організації та бути прийнятим їх посадовими особами;

3) відкрито здійснювати записи, в тому числі із застосуванням будь-яких технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом;

4) на вільний доступ до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів; обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються чинним законодавством України; 5) по пред'явленні редакційного посвідчення чи іншого документа, що підтверджує його професійну належність або повноваження, надані редакцією друкованого засобу масової інформації, перебувати в районі стихійного лиха, катастроф, в місцях аварій, масових безпорядків, на мітингах і демонстраціях, на територіях, де оголошено надзвичайний стан;

6) звертатися до спеціалістів при перевірці одержаних інформаційних матеріалів;

7) поширювати підготовлені ним повідомлення і матеріали за власним підписом, під умовним ім'ям (псевдонімом) або без підпису (анонімно);

8) відмовлятися від публікації матеріалу за власним підписом, якщо його зміст після редакційної правки суперечить особистим переконанням автора;

9) на збереження таємниці авторства та джерел інформації, за винятком випадків, коли ці таємниці обнародуються на вимогу суду.» [49].

Відповідно до статті 25 Закону України «Про інформацію» [51]. передбачаються гарантії діяльності засобів масової інформації та журналістів, у зв'язку з чим, журналіст має право:

«1) здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом;

2) безперешкодно відвідувати приміщення суб'єктів владних повноважень, відкриті заходи, які ними проводяться, та бути особисто у розумні строки їх посадовими і службовими особами, крім випадків, визначених законодавством;

3) Журналіст має право не розкривати джерело інформації або інформацію, яка дозволяє встановити джерела інформації, крім випадків, коли його зобов'язано до цього рішенням суду на основі закону.

4) Після пред'явлення документа, що засвідчує його професійну належність, працівник засобу масової інформації має право збирати інформацію в районах стихійного лиха, катастроф, у місцях аварій, масових безпорядків, воєнних дій, крім випадків, передбачених законом; Крім того, журналіст має право звернутися до працівників Національної поліції за поясненням або допомогою» [51].

Статтею 26 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [49], передбачені обов'язки журналіста:

«1) дотримуватися програми діяльності друкованого засобу масової інформації, з редакцією якого він перебуває у трудових або інших договірних відносинах, керуватися положеннями статуту редакції;

2) подавати для публікації об'єктивну і достовірну інформацію;

3) задовольняти прохання осіб, які надають інформацію, щодо їх авторства або збереження таємниці авторства;

4) відмовлятися від доручення редактора (головного редактора) чи редакції, якщо воно не може бути виконано без порушення Закону;

5) представлятися та пред'являти редакційне посвідчення чи інший документ, що підтверджує його професійну належність або повноваження, надані редакцією друкованого засобу масової інформації;

6) виконувати обов'язки учасника інформаційних відносин;

7) утримуватися від поширення в комерційних цілях інформаційних матеріалів, які містять рекламні відомості про реквізити виробника продукції чи послуг (його адресу, контактний телефон, банківський рахунок), комерційні ознаки товару чи послуг тощо» [49].

Неприпустимість зловживання свободою діяльності друкованих засобів масової інформації передбачається Законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [49], а саме забороняється використання друкованих засобів масової інформації для:

«- розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі;

- закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України;
- пропаганди війни, насильства та жорстокості;
- популяризації або пропаганди держави-агресора та її органів влади, представників органів влади держави-агресора та їхніх дій, що створюють позитивний образ держави-агресора, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України;
- розповсюдження порнографії, а також з метою вчинення терористичних актів та інших кримінально караних діянь;
- пропаганди комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимі та їхньої символіки;
- втручання в особисте і сімейне життя особи, крім випадків, передбачених законом;
- заподіяння шкоди честі і гідності особи;
- розголошення будь-якої інформації, яка може призвести до вказання на особу неповнолітнього правопорушника без його згоди і згоди його законного представника. Журналіст несе відповідальність в межах чинного законодавства за перевищення своїх прав і невиконання обов'язків» [49].

Таким чином, повноцінне функціонування соціально орієнтованої країни неможливе без обміну інформацією, яку аналізують і доносять до громадян масмедіа. ЗМІ впливають на процес формування думок та поглядів людей, який є важливим інструментом демократичної держави, інформуючи про події в світі, про політичне і громадське життя. Незалежний розвиток ЗМІ є перш за все показником розвиненості громадянського суспільства в країні.

1.3. Правове регулювання взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами.

Правовий статус судової влади, Національної поліції, ЗМІ відображено у однойменній таблиці (Таблиця А.1.).

Представники судової влади, відповідно до чинного законодавства мають відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [48] мають такі права:

Голова місцевого суду відповідно до статті 24 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [48]:

«1) представляє суд як орган державної влади у відносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

2) визначає адміністративні повноваження заступника голови місцевого суду;

3) контролює ефективність діяльності апарату суду, погоджує призначення на посаду керівника апарату суду, а також вносить подання про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

4) видає на підставі акта про призначення судді на посаду, переведення судді, звільнення судді з посади, а також у зв'язку з припиненням повноважень судді відповідний наказ;

5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про вакантні посади суддів у суді у триденний строк з дня їх утворення;

6) забезпечує виконання рішень зборів суддів місцевого суду;

7) організовує ведення в суді судової статистики та інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;

8) сприяє виконанню вимог щодо підвищення кваліфікації суддів місцевого суду;

9) вносить на розгляд зборів суду пропозиції щодо кількості та персонального складу слідчих суддів;

10) здійснює інші повноваження, визначені законом» [49].

2. Голова місцевого суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження [49].

Статус судді передбачає стаття 52 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» а саме:

«1. Суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі.

2. Судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судоустрою чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді» [48].

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [48], висуває вимоги щодо несумісності, а саме:

«1. Перебування на посаді судді несумісне із зайняттям посади в будь-якому іншому органі державної влади, органі місцевого самоврядування та з представницьким мандатом. Перебування на посаді судді також несумісне із наявністю заборони такій особі обіймати посади, щодо яких здійснюється очищення влади в порядку, визначеному Законом України "Про очищення влади".

2. Суддя не може поєднувати свою діяльність із підприємницькою, адвокатською діяльністю, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу (крім викладацької, наукової чи творчої), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

3. Особи, які є власниками акцій або володіють іншими корпоративними правами чи мають інші майнові права або інший майновий інтерес у діяльності будь-якої юридичної особи, що має на меті отримання прибутку, зобов'язані передати такі акції (корпоративні права) або інші відповідні права в управління незалежній третій особі (без права надання інструкцій такій особі щодо розпорядження такими акціями, корпоративними або іншими правами, або щодо реалізації прав, які з них виникають) на час перебування на посаді судді. Суддя може отримувати відсотки, дивіденди та інші пасивні доходи від майна, власником якого він є.

4. Суддя не може належати до політичної партії чи професійної спілки, виявляти прихильність до них, брати участь у політичних акціях, мітингах, страйках. Перебуваючи на посаді, суддя не може бути кандидатом на виборні посади в органах державної влади (крім судової) та органах місцевого самоврядування, а також брати участь у передвиборчій агітації.

5. У разі призначення судді членом Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України він відряджається для роботи в цих органах на постійній основі. За членами цих органів - суддями зберігаються гарантії матеріального, соціального та побутового забезпечення, визначені законодавством для суддів.

6. Суддю за його заявою може бути відряджено для роботи у Національній школі суддів України, а суддю, обраного головою чи заступником голови Ради суддів України, - до Ради суддів України, із збереженням розміру суддівської винагороди за основним місцем роботи та встановлених законом доплат.

7. Суддя повинен дотримуватися вимог щодо несумісності, визначених законодавством у сфері запобігання корупції. Відрядження на роботу до Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, Ради суддів України не вважається сумісництвом» [48].

Відповідно до статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». [48] суддя зобов'язаний:

«1) справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства;

2) дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів;

3) подавати декларацію доброчесності судді та декларацію родинних зв'язків судді;

4) виявляти повагу до учасників процесу;

5) не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання;

6) виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції;

7) подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

8) систематично розвивати професійні навички (уміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, де він обіймає посаду;

9) звертатися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання;

10) підтверджувати законність джерела походження майна у зв'язку з проходженням кваліфікаційного оцінювання або в порядку дисциплінарного провадження щодо судді, якщо обставини, що можуть мати наслідком притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, викликають сумнів у законності джерела походження майна або доброчесності поведінки судді.

Суддя проходить підготовку у Національній школі суддів України не менше ніж раз на три роки.

Суддя до звільнення з посади або припинення його повноважень не може бути нагороджений державними нагородами, а також будь-якими іншими нагородами, відзнаками, грамотами. Суддя може бути нагороджений державними нагородами лише за проявлену ним особисту мужність і героїзм в умовах, пов'язаних із ризиком для життя» [48].

Особа, яка була призначена на посаду судді, набуває повноважень судді після складення присяги судді передбаченою статтею 57 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [48] такого змісту:

"Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю Українському народові об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише закону, чесно і сумлінно здійснювати повноваження та виконувати обов'язки судді, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя" [48].

Відповідно до Закону України Про судоустрій і статус суддів: «Суддя складає присягу під час урочистої церемонії у присутності Президента України. До участі в церемонії запрошуються Голова Верховного Суду, Голова Ради суддів України, Голова Вищої ради правосуддя та Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Текст присяги підписується суддею і зберігається в його суддівському досьє» [48].

З метою встановлення відповідності рівня життя судді наявному у нього та членів його сім'ї майну і одержаним ними доходам, проводиться моніторинг способу життя судді відповідно до статті 59 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [48], а саме

«1. Моніторинг способу життя судді може бути проведений на вимогу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя та в інших випадках, визначених законом.

2. Орган, який відповідно до закону здійснює моніторинг способу життя судді, зобов'язаний надіслати відповідну інформацію за результатами моніторингу невідкладно після завершення його проведення, але не пізніше тридцяти днів з моменту отримання відповідної вимоги.

3. Результати моніторингу способу життя судді можуть також використовуватися для оцінки дотримання суддею правил суддівської етики.

4. Інформація, отримана за результатами моніторингу способу життя судді, включається до суддівського досьє» [48].

Національна поліція, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [52] згідно статті 23 мають такі повноваження:

«1. Поліція відповідно до покладених на неї завдань:

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; 7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання; 9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях» [52].

Національна поліція, згідно до Закону України «Про Національну поліцію» [52] відповідно до статті 31 можуть застосовувати такі превентивні заходи:

- «- перевірка документів особи;
- опитування особи;
- поверхнева перевірка і огляд;
- зупинення транспортного засобу;
- вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;
- обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;
- застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;
- перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;
- поліцейське піклування» [52].

«Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи» [52].

Національна поліція, згідно до Закону України «Про Національну поліцію» відповідно до статті 18 мають такі обов'язки :

- «1. Поліцейський зобов'язаний:
 - неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;

- професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва;

- поважати і не порушувати прав і свобод людини;

- надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я;

- зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

- інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді» [52].

«2. Поліцейський на всій території України, незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій, зобов'язаний вжити необхідних заходів із метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

3. Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук» [52].

Отже, в ході дослідження були проаналізовані нормативно-правові акти, що встановлюють правовий статус, права та обов'язки суб'єктів процесу взаємодії між судовими та правоохоронними органами та ЗМІ. Це дало можливість виявити комплекс проблем, що ускладнюють ефективну взаємодію судів, правоохоронців і преси. Саме цьому присвячені наступні розділи нашого дослідження.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

На сьогодні основними проблемами взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами є такі:

- недоукомплектованість судів загальної юрисдикції та відділів поліції прес-секретарями;
- відсутність юридичних знань у деякої частини журналістів, незнання судової специфіки, юриспруденції та правил доступу до інформації;
- відсутність ефективної системи доступу до відкритої судової інформації (недостатнє використання потенційно ефективного Інтернет-порталу Верховного Суду України, відсутність публікацій у мережі рішень судів, що викликають найбільший інтерес з боку преси);
- відсутність чітких правил участі преси у судових засіданнях (забезпечення технічних умов - акредитації).

Невирішеність цих питань призводить до того, що приватна проблема, яка виникла між конкретним правоохоронним органом, судом та виданням, стрімко розвивається та переростає у системне взаємне непорозуміння і взаємне відторгнення. Наприклад, відсутність оперативної інформації про справи, що розглядаються, породжує негативні ілюзії про діяльність системи правосуддя, про її «закритість». Зазвичай, не отримавши компетентного коментування якогось питання від перших осіб в суді чи правоохонній системі, журналісти (особливо ті, що не орієнтуються в принципах роботи систем), домислюють власні коментарі, посилаються на неіснуючі джерела, перекручують факти та інше, що погіршує якість трансльованої в суспільство інформації.

За останні роки в Україні в різних ЗМІ все більшого розмаху набуває практика повідомлень щодо скоєння злочинів та правопорушень задовго до судового розгляду таких справ у судах. Поширюють таку інформацію не лише

журналісти і політики, а й ті особи, яким законом та судовою етикою прямо заборонено це робити. При цьому, нехтуючи елементарними правилами інформаційної етики, називаються конкретні прізвища, описуються фактичні обставини діяння, визначається кваліфікація дій, лунають думки про ступінь вини конкретних осіб та висловлюються окремі міркування не тільки про засіб покарання, але й про те, що необхідно робити судам та суддям.

У випадку, якщо рішення суду не відповідає заздалегідь запрограмованому, суддю очікує не тільки шалений шквал критики, а й іноді відверті погрози та відкриті заклики до самосуду чи розправи. Такі дії мають протиправний характер і знаходять своє підтвердження в конкретних злочинах проти суддів, їхніх близьких і родичів.

Сьогоднішні реалії суспільства не в повній мірі сприяють налагодженню співпраці між судами, правоохоронцями та масмедіа, оскільки завдання журналістів полягає в опрацюванні й оприлюдненні інформації, правоохоронців – у дотриманні суспільної безпеки, а завдання судів - у захисті прав та інтересів учасників процесу:

- унеможливити упереджене ставлення до обвинуваченого, до моменту винесення рішення;
- попередити та запобігти спричиненню шкоди свідкам та учасникам процесу;
- запобігти витоку інформації, яка стосується національної безпеки.

Деякі заінтересовані особи бажають першими отримати й висвітлити інформацію, яка б догоджувала особі, яка їх слухає або дивиться. Але при цьому, мало хто замислюється про юридичні наслідки своїх висловлювань, про моральність і законність своїх дій.

Журналісти не завжди готові спокійно реагувати на обмеження своїх прав у висвітленні судових процесів, такі обмеження розцінюються як порушення свободи вираження поглядів.

Отже, постає питання: «Чи визначає міжнародне та українське законодавство межу між дозволеною та закритою інформацією, на які закони

варто звертати увагу, щоб не нашкодити інтересам фізичних і юридичних осіб, не порушити прав людини, гарантованих Конституцією, та не скоїти злочину під час оприлюднення інформації?»

Відповідно до положень Резолюції № 1296 Економічної та соціальної ради ООН 11 лютого 1994 р. «...поширено Мадридські принципи взаємодії засобів масової інформації та суддівської незалежності. Головним положенням документа є твердження про те, що функцією та правом ЗМІ є збір та поширення серед громадськості інформації, висловлювань та критичних тверджень про судочинство, а також висвітлення судових справ до, після та під час судового розгляду без порушення при цьому презумпції невинуватості» [61].

В ст.62 Конституції закріплено презумпцію невинуватості, як: «одне з найважливіших положень демократичної, правової держави.» Така гарантія знайшла своє відображення в п. 1 ст. 11 Загальної декларації прав людини, «§ 2 ст. 6 вищезазначеної конвенції, § 2 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, принципі 36 Зводу принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню або ув'язненню в будь-якій формі» [24].

Відповідно до § 2 ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. здійснення свободи вираження поглядів може підлягати обмеженням, «що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві», у тому числі й «для підтримання авторитету і безсторонності суду» [18].

Презумпція невинуватості — об'єктивне правове положення, звернене до всіх громадян, посадових осіб, державних і громадських організацій, до громадської думки в цілому.

Такої позиції також дотримується Європейський суд з прав людини, який у своєму рішенні від 10.02.95 у справі «А проти Франції» підкреслив, що: «сфера застосування принципу презумпції невинуватості обов'язкова не тільки для кримінального суду, а й для всіх інших органів держави» [5].

Так, в рішенні ЄСПЛ у справі «Санді Таймс» проти Сполученого Королівства» (1979) конкретизовано вимоги до належного висвітлення судових процесів: «Якщо інформація про судовий процес поширюється в такій формі, що веде до формування в громадськості власної думки про винуватість чи невинуватість ще перед оголошенням судового рішення, то це може спричинити неповагу до суду» [62]. Тому практику «квазісуду в засобах масової інформації, яка викликає сумнів щодо суду як належного місця та способу для розгляду спорів», визнано шкідливою.

Таким чином, виходячи з презумпції невинуватості, усі громадяни, посадові особи держави всіх рівнів, органи судової влади, посадові та службові особи правоохоронних органів і журналісти мусять утримуватися від оприлюднення інформації, яка може негативно вплинути на справедливість судового розгляду. Відповідно, в разі розголошення інформації, що захищена законом, винні особи мають нести як кримінальну, так і цивільно-правову відповідальність.

Кримінальна відповідальність передбачена низкою статей Кримінального кодексу. А саме, ст. 182 КК встановлює, що: «..незаконне збирання, зберігання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди або поширення цієї інформації у публічному виступі, творі, що публічно демонструється, чи в засобах масової інформації, — караються штрафом до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до 2 років, або арештом до 6 місяців, або обмеженням волі на строк до 3 років» [25].

Конфіденційна інформація про особу — це інформація з обмеженим доступом. Її правові ознаки визначаються Конституцією та ст. 30 закону «Про інформацію» [51]. Офіційне тлумачення цієї норми міститься в рішенні Конституційного Суду від 30.10.97 № 5-зп/97, в якому зазначається, що: «забороняється не лише збирання, а й зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і тільки в інтересах національної безпеки, економічного добробуту,

прав та свобод людини» [63]. До конфіденційної інформації про особу належать дані про стан здоров'я, майновий стан, релігійність, сімейний стан, освіту, дату й місце народження, інші персональні дані.

Окрім конфіденційної інформації, законодавством також передбачена і таємна інформація. До неї належить інформація з відомостями, що становлять державну та іншу передбачену в законі таємницю, розкриття якої завдає шкоди особі, суспільству та державі. За поширення такої інформації настає кримінальна відповідальність.

Згідно статті 376 КК: «передбачена кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів» [25].

Відповідно до Конституції (статей 126 та 129): «судді при здійсненні правосуддя незалежні й підкоряються лише закону» [24]. Тому вплив на них у будь-який спосіб тягне за собою кримінальну відповідальність. Для кваліфікації злочину немає значення, в якій формі, яким способом і за допомогою яких засобів здійснюється такий вплив (прохання, рекомендація, вказівка, вимога, критика в засобах масової інформації до вирішення справи, обіцянка всіляких вигод, погрози щодо судді або його близьких тощо).

Згідно статті 387 КК: «кримінальна відповідальність настає за розголошення даних досудового слідства» [25]. Предметом цього злочину є відомості, які стосуються обставин розслідуваного злочину, підозрюваних чи обвинувачених осіб, доказів у справі та інших фактів. Кримінальна відповідальність настає й тоді, коли розповсюджуються дані, отримані під час дізнання чи досудового слідства, які ганьблять людину, принижують її честь і гідність. До них належать відомості та факти, які особа бажає зберегти в таємниці й розголошення яких свідчить про непорядну поведінку, стосується почуття самоповаги, підриває авторитет, репутацію людини, компрометує її в очах оточуючих.

Отже, надаючи інформацію про підозрюваних, обвинувачених чи засуджених, а також про інших учасників кримінального процесу, заборонено порушувати їхнє право на захист недоторканності. Особливий захист має бути

забезпечений неповнолітнім та особам, узятим під захист. За будь-яких обставин особливу увагу належить звертати на ті негативні наслідки, якими може обернутися для цих осіб розкриття інформації, що дає змогу їх ідентифікувати.

Важливий затверджений принцип, що окреслює особливості журналістської практики в демократичних країнах, прийнятий Резолюцією № 2 Четвертої європейської конференції міністрів з питань політики в галузі ЗМІ, що відбулась у Празі 1994 році, полягає в: «зборі інформації тільки чесними способами, уникнення невинуватих зазіхань на недоторканність приватного життя, дифамацію і необґрунтовані звинувачення» [16]. Це є реальним, коли масмедіа мають законодавчо визначений доступ до інформації і на практиці, але не завжди так буває.

Важливо зазначити, що наявні проблеми і недоліки українських судів ускладнюють комунікацію з масмедіа. У зв'язку з чим, обґрунтована і конструктивна критика, може допомагати удосконалюватися і самій судовій системі. Але й коли замість об'єктивного висвітлення роботи судів звучать завчені критиканські вислови, без будь-якої прив'язки до реальності, розмовляти про поліпшення іміджу судів в Україні також не уявляється можливим.

Така проблема носить системний характер і потребує системного підходу до її вирішення, адже через бачення конкретних журналістів формується громадська думка. А якість повідомлюваної ними інформації час від часу залежить від їх особистих рис характеру. Трапляється, що автори публікацій сковані від упереджень, виявляють правову непроінформованість. Наявна також негативна тенденція до політизованості деяких ЗМІ та журналістів, тому з'являються замовні статті, голослівні звинувачення. Самим же представникам судового корпусу не завжди надають можливості висловити свою позицію. Поясненнями такої ситуації можна назвати некритичне використання при підготовці матеріалів різних джерел інформації, відсутність перевірки фактів.

Об'єктивно варто звернути увагу, що досить часто непорозуміння між суддями та журналістами стає наслідком некоректної поведінки з боку самих суддів, та працівників правоохоронних органів. Адже труднощі для журналістів інколи розпочинаються з неможливості потрапити до будівлі суду – працівники судової поліції при вході нерідко відмовляють представникам ЗМІ у допуску до приміщення суду без наявності на те об'єктивної причини. Але при цьому, відповідно до наказу Державної судової адміністрації України та Міністерства внутрішніх справ України № 102/675 від 12 вересня 2005 року, яким були затверджені «Правила пропуску осіб до приміщень судів та на їх територію транспортних засобів, працівники засобів масової інформації пропускаються до суду лише за пред'явленням документа, що засвідчує особу (паспорт).

Проведення ж документування судового засідання за допомогою аудіо-, відео-, кіно-, фотоапаратури здійснюється в порядку, встановленому процесуальним законодавством. Заборона доступу до приміщень судів встановлюється у конкретно визначених випадках для всіх категорій громадян, включаючи представників ЗМІ, а саме, заборонено входити до приміщення суду у стані сп'яніння, що ображає людську гідність і громадську мораль (наркотичного чи алкогольного), з тваринами, вибухонебезпечними, з легкозаймистими, радіоактивними та отруйними речовинами, з колюче-ріжучими предметами, з господарськими сумками, валізами, пакетами, розмір яких перевищує 45x35x15 см.

Будь-яких інших перешкод для потрапляння журналістів до приміщення суду встановлюватись не може. Також важливо згадати ще одну складність — неможливість потрапити до залу судового засідання» [4]. Реакція суддів на присутність журналіста буває доволі різною, наприклад:

- «- суддя пропонує залишити зал;
- посилається на відсутність вільних місць у залі засідання;
- вимагає службові посвідчення;
- вимагає доказів акредитації або дозволу керівництва;

- пропонує учасникам процесу визначити своє ставлення до присутності в залі журналіста;
- відмовляється вести судове засідання (оголошує перерву, переносить засідання тощо);
- забороняє ведення відеозйомки, не реагує на присутність представника ЗМІ» [4].

І, як правило, за наявності хоча б однієї з названих причин присутність журналіста в залі суду стає неможливою. Відмову журналіста покинути приміщення можуть розцінити як неповагу до суду, а в результаті може дійти і до втручання судової поліції та навіть до складання протоколу про адміністративне порушення.

При цьому, варто зазначити що майже всі скарги з боку журналістів, як правило, залишаються без реакції. В Україні є випадки, коли працівники ЗМІ зверталися до Європейського суду з прав людини із скаргами на суддів. Але кожна справа дуже довго розглядається. Іншою проблемою є неможливість отримати інформацію, коли і ким слухатиметься та або інша судова справа. Обов'язок щодо інформування про час і дату судових слухань лежить на адміністрації суду, але в канцелярії часто рекомендують звернутися до суддів, а до них потрапити неможливо [4].

Є доцільним зазначити, що можливо, задля налагодження плідних стосунків між правоохоронцями, суддями та представниками ЗМІ передусім необхідно встановити та дотримуватися певних етичних норм поведінки. Нижче наведено приблизний перелік альтернативних етичних вимог, яких повинні дотримуватися журналісти, судді та правоохоронці під час спілкування один із одним, а саме:

1. «Журналіст зобов'язаний поширювати і коментувати тільки ту інформацію, в достовірності якої він переконаний і джерело якої йому добре відоме. Переконавшись у тому, що він опублікував неправдивий або спотворений матеріал, журналіст зобов'язаний виправити свою помилку, використовуючи ті ж поліграфічні і(чи) аудіовізуальні засоби, які були

застосовані при публікації матеріалу. За необхідності він повинен вибачитися через друкований орган.

2. Журналіст має дотримуватися принципу, що будь-яка людина є невинуватою, доти, поки судом не буде доведено зворотне

3. Журналіст завжди зобов'язаний діяти виходячи з принципів професійної етики

4. Журналіст зобов'язаний, безумовно, уникати вживання образливих виразів, що можуть завдати шкоди моральному і фізичному здоров'ю людей.

5. Журналіст зобов'язаний зберігати професійну таємницю відносно джерела інформації, отриманої конфіденційним шляхом. Журналіст зобов'язаний поважати прохання осіб, у яких він бере інтерв'ю, не розголошувати офіційно їх висловлювання.

6. Журналіст має поважати честь і гідність людей, які стають об'єктами його професійної уваги» [4].

Але при цьому журналіст повинен користуватися усіма передбаченими цивільним і кримінальним законодавством гарантіями захисту в судовому та іншому порядку від насильства або загрози насильством, зневаги, морального збитку. Що ж стосується поведінки представників ЗМІ у суді, то варто зазначити, що сьогодні в українському законодавстві немає норми, яка визначала б правила професійної поведінки журналістів у відкритих для публіки приміщеннях суду та відповідальність за провадження своєї професійної діяльності в таких приміщеннях, а відповідно надає законодавцю простір для суспільно орієнтованої творчості.

Враховуючи проблеми та досвід побудови відносин зі ЗМІ в рамках можливої реформи можна говорити про базові принципи взаємодії преси та судових та правоохоронних органів [47], а саме:

«— технологічність: прес-структури судів різних рівнів повинні володіти достатньою технологічною та кадровою базою для задоволення потреби журналістів в інформації стосовно судової проблематики;

– узгодженість: судові рішення повинні оперативно і точно передаватися ЗМІ. У свою чергу система правосуддя повинна бути як мінімум у курсі будь-яких посилань та цитування інформації, що виходить із судових органів. Цей «джентльменський» принцип свідчить про взаємну повагу та гарантує коректність передачі інформації;

– об'єктивність: ЗМІ повинні прагнути до максимально достовірного висвітлення діяльності судової системи та у своїх коментарях і аналізі не переходити етичну і професійну межу, за якою починається свавілля;

– прозорість: судові рішення та інші відомості, що стосуються діяльності судів (якщо мова не йде про справи, доступ до яких обмежений законом), повинні надаватися ЗМІ» [47].

Оптимізація роботи судів усіх рівнів із прес-службою має базуватися на зазначених принципах ефективної взаємодії та проводитися з таких напрямків:

«Щодо впровадження інституту відповідальних працівників — штатних прес-секретарів та організація їх навчання. Про це свідчить аналіз питання щодо встановлення паритетних відносин суду та ЗМІ як у державах із сталою системою демократії, так і у країнах, що розвиваються в цьому напрямі.» [47]. У зв'язку з цим можна навести декілька прикладів та заходів відносно різних країн (таб. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Взаємодія судової та правоохоронної системи зі ЗМІ у зарубіжних країнах.

Держава	Метод взаємодії судової та правоохоронної системи зі ЗМІ
Чехія	Всі питання між ЗМІ та судовою владою при розгляді конкретних справ вирішує громадська організація суддів — Асоціація суддів Чехії.
Казахстан	Створені прес-служби на рівні областей. При кожному обласному суді створені прес-служби.
Франція	При Касаційному суді діє спеціальна рада за участю представників судової влади та провідних журналістських організацій з питань взаємовідносин судів та ЗМІ.
Німеччина	У судах діють прес-служби та прес-секретарі.
США	В судах діють прес-служби та прес-секретарі.

Таким чином, проаналізувавши досвід зарубіжних країн, можна зробити висновок, що ефективне управління інформаційними потоками, які виходять із судових та правоохоронних органів, можливе лише тоді, коли цим займається професійний прес-секретар (а у судових та правоохоронних органах вищої юрисдикції — прес-служби), який володіє навичками роботи зі ЗМІ. Прес-служби та прес-секретарі вже існують у багатьох судах, але важливо, щоб це стало загальною нормою, адже в українських місцевих судах, районних відділках поліції, місцевих прокуратурах, зазвичай взагалі відсутні не те що прес-служби, а й навіть одинокі прес-секретарі, що є проблемою.

Всі резонансні та і будь-які інші справи розпочинаються саме з судових та правоохоронних органів перших інстанцій, у зв'язку з чим, за відсутності в них прес-служб, громадськість може навіть не дізнатись про ту чи іншу справу. До обов'язків прес-структур слід віднести такі функції, як надання журналістам судових рішень та відповідних коментарів від експертів, щоденний моніторинг судових рішень та суспільно важливих справ на предмет потенційного інтересу до них з боку преси, щоденний моніторинг інформаційної активності навколо суду та оперативне реагування на конфліктні ситуації, встановлення контактів із редакторами видань та профільними журналістами [4].

У свою чергу, запровадження таких нововведень може бути корисним саме для вітчизняної моделі взаємодії судових та правоохоронних органів та ЗМІ:

«1. Спікери. Впровадження інституту спікерів — працівників правоохоронної та судової системи високого рівня, які готові оперативно і легітимно прокоментувати «свою» тему для преси. Таким чином, у ЗМІ з'являється чітке уявлення «зон відповідальності» у судових та правоохоронних органів; стабільність джерел інформації підвищує загальний рівень довіри.

2. Правовий «лікбез». Проведення регулярних концептуальних бесід представників судових та правоохоронних органів із журналістами про принципи функціонування системи правосуддя, об'єктивні обмеження в передачі інформації та ін. По суті, мова йде про правовий «лікбез» з метою запобігання

помилки у публікаціях, які не сумісні з високим статусом видання. Подібні консультації можливо здійснювати на базі окремого органу.

3. Формування журналістського оточення. Актуалізація інформаційних потоків (своєчасне надання інформації про поточні справи для представників ЗМІ) досягається за рахунок формування стійкого та компетентного журналістського пулу, що максимально скорочує ланцюжок передачі інформації зовні, робить її змістовно безпечною.

4. Упровадженні інституту акредитації за професійними ознаками. Визнані спеціалісти з юридичної проблематики, члени судового журналістського пулу повинні отримати постійну акредитацію на судові засідання, які їх цікавлять, — це знак поваги до адекватних авторів та позбавлення прес-служби суду від стомлюючої щоденної разової акредитації.

5. Оперативне розміщення важливіших судових рішень в мережі Інтернет. Своєчасне та якісне анонсування судових слухань та наступне розміщення рішень по найбільш цікавих для ЗМІ справах у мережі Інтернет — це суттєво полегшить орієнтування преси в океані рутинного судочинства, продемонструє зацікавленість судів у зверненні уваги громадськості до своєї роботи» [17].

Для вирішення таких питань в українській практиці можливі такі заходи:

- «— випуск брошур та буклетів просвітницького характеру для населення;
- підготовка спеціальних телепередач та публікацій;
- проведення аналізу національного та міжнародного права з питань доступу до суду та діяльності ЗМІ, пов'язаної з висвітленням діяльності суду та правоохоронців;
- розробка та прийняття Концепції інформаційної політики судової системи України;
- організація системи постійного моніторингу публікацій у ЗМІ;
- ініціювання створення «Асоціації судових та правоохоронних репортерів»;

– проведення серії конференцій, круглих столів, дискусій за участю представників судової влади, правоохоронців та журналістських організацій із обговорення проблемних питань;

– запровадження соціальних проєктів за участю громадських організацій: «Взаємовідносини судової влади та ЗМІ», «Прозорість правосуддя», «Доступність правосуддя» тощо;

– організація спеціальних телевізійних інтерв'ю з керівниками судів та органів суддівського самоврядування та правоохоронних органів» [41].

Вищенаведені нововведення, безумовно покращать процес взаємодії засобів масової інформації, судових та правоохоронних органів, але ініціювання їх введення можливе лише за взаємно участю та рівною ініціативою.

РОЗДІЛ 3

ВЗАЄМОДІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

3.1. Взаємодія ЗМІ із правоохоронними органами: практичний аспект

За перешкоджання професійної діяльності працівників поліції, відповідальність передбачено такими нормами:

- статтею 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення:

«Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця. Порухення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій [26].

- Кримінальним кодексом України, а саме статтею 345:

«Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо працівника правоохоронного органу, а також щодо його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків» [25].

Щодо перешкоджання професійної діяльності суддів:

Згідно ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», а саме статті 48 «Незалежність судді» [48]:

«1. Суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання.

2. Суддя здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права. Втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і має наслідком відповідальність, установлену законом.

3. Суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, які перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом.

4. Суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора» [48].

5. Незалежність судді забезпечується:

- «1) особливим порядком його призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень;
- 2) недоторканністю та імунітетом судді;
- 3) незмінюваністю судді;
- 4) порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення;
- 5) заборонаю втручання у здійснення правосуддя;
- 6) відповідальністю за неповагу до суду чи судді;
- 7) окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом;
- 8) належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді;
- 9) функціонуванням органів суддівського врядування та самоврядування;
- 10) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту;
- 11) правом судді на відставку.

6. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, а також фізичні і юридичні особи та їх об'єднання зобов'язані поважати незалежність судді і не посягати на неї.

7. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України та законом гарантій незалежності судді» [28].

Щодо перешкоджання професійної діяльності журналістів та представників ЗМІ:

- Стаття 171 кримінального кодексу України [25]. Роз'яснює перешкоджання законній професійній діяльності журналістів:

- «1. Незаконне вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених

журналістом матеріалів і технічних засобів, якими він користується у зв'язку із своєю професійною діяльністю, незаконна відмова у доступі журналіста до інформації, незаконна заборона висвітлення окремих тем, показу окремих осіб, критики суб'єкта владних повноважень, а так само будь-яке інше умисне перешкоджання здійсненню журналістом законної професійної діяльності.

2. Вплив у будь-якій формі на журналіста з метою перешкоджання виконанню ним професійних обов'язків або переслідування журналіста у зв'язку з його законною професійною діяльністю.

3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, якщо вони були вчинені службовою особою з використанням свого службового становища або за попередньою змовою групою осіб» [25].

- Погроза або насильство щодо журналіста, роз'яснює стаття 345-1 кримінального кодексу України [25].

«1. Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо журналіста, його близьких родичів чи членів сім'ї у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності

2. Умисне заподіяння журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності.

3. Умисне заподіяння журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності» [25].

- Умисне знищення або пошкодження майна журналіста роз'яснює стаття 347-1 кримінального кодексу України [25].

«1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї, у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності.

2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки.

Посягання на життя журналіста роз'яснює стаття 348-1 кримінального кодексу України» [25].

«1. Вбивство або замах на вбивство журналіста, його близьких родичів чи членів сім'ї у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності» [25].

Відносно статистичних даних, щодо виявлення порушень прав журналістів, важливо згадати відомості за 2020 рік, а саме Нацполіція упродовж 2020 року відкрила 148 кримінальних проваджень, пов'язаних з перешкоджанням законній професійній діяльності журналістів [39].

Як передає Укрінформ, про це заявив директор Департаменту комунікації МВС Артем Шевченко під час засідання Ради з питань свободи слова та захисту журналістів при Президентові, інформує пресслужба МВС [39]. «Протягом 2020 року поліція зареєструвала 148 кримінальних проваджень, пов'язаних з перешкоджанням законній професійній діяльності журналістів, з яких: 111 – ст. 171 (перешкоджання законній професійній діяльності журналістів); 37 – ст. 345-1 (погроза або насильство щодо журналіста) Кримінального кодексу України. За результатами проведеного розслідування до суду направлено обвинувальні акти у 10 кримінальних провадженнях», - сказав Шевченко[39].

Він додав, що станом на 11 вересня поліція розслідує ще 77 кримінальних проваджень.

«Зокрема, по 171 статті ККУ – розслідується 55 справ, по статті 345-1 - 22 справи, з яких: 45 розслідують підрозділи дізнання, 31 – слідство, зокрема: Вінницька – 5, Волинська – 1, Дніпропетровська – 2, Донецька – 3, Закарпатська – 1, Київська – 7, Луганська – 2, Львівська – 9, м. Київ – 19, Миколаївська – 1, Одеська – 11, Полтавська – 1, Рівненська – 1, Сумська – 1, Харківська – 5, Херсонська – 3, Хмельницька – 1, Чернівецька – 1, Чернігівська – 2 області», - зазначив Шевченко [39].

Наукове дослідження взаємодії ЗМІ з представниками правоохоронних органів у виявленні та вирішенні проблем злочинності являє собою як

теоретичну, так і практичну цінність, насамперед з огляду на вагоме значення відповідних органів державної влади у розбудові правової держави та громадянського суспільства. Сучасний рівень взаємодії співпраці правоохоронців та працівників ЗМІ не можна назвати високим, про що свідчить недостатньо якісна подача матеріалу про стан злочинності в країні через небажання правоохоронних органів надавати працівникам ЗМІ необхідну інформацію. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми міг би стати, створений нормативно-правовий акт, де б регламентувалися взаємовигідні положення діяльності правоохоронних органів та працівників ЗМІ.

Взаємодія правоохоронних органів та ЗМІ є засобом оптимізації діяльності кожної з цих структур:

«1. для правоохоронних органів — це перш за все спосіб одержання допомоги від населення у вирішенні своїх завдань і засіб розширення джерел інформації, необхідної для виконання певних функцій.

2. Для ЗМІ — це можливість удосконалити інформування громадськості з питань боротьби зі злочинністю (в тому числі забезпечити необхідну відкритість діяльності правоохоронних органів), а ще така взаємодія допомагає структурі ЗМІ формувати правосвідомість та правова зацікавленість населення» [4].

Взаємодія правоохоронних органів зі ЗМІ дозволяє їм у процесі діяльності раціональніше та ефективніше використовувати власні матеріальні й інтелектуальні ресурси; формувати адекватну суспільну думку про роботу правоохоронних структур; підвищувати результативність процесуальних, пошукових, правовиховних і профілактичних заходів; впливати на оптимізацію рішень слідчих, оперативно-розшукових завдань.

На думку багатьох науковців, для визначення взаємин ЗМІ та правоохоронних органів найбільше доцільно вживати термін "взаємодія", адже він характеризує спільну діяльність, що полягає у взаємозацікавленості в її результатах. Але для правоохоронних органів, як суб'єкта цих відносин, визначальним є інший термін, а саме: "використання можливостей ЗМІ" [4].

Взаємодія — це узгоджена діяльність зі спільними цілями, коли кожен учасник виконує лише те, що може виконати цілком професійно, тобто, така діяльність спрямована на раціональність і якість здійснюваних заходів. Під поняттям взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ розуміють "постійні взаємозв'язки", що об'єктивно існують між ними, обумовлені загальними цілями, які досягаються в процесі взаємовпливу та взаємного використання можливостей зазначених систем для досягнення як загальних, так і власних цілей" [65].

Отже, є сенс конкретніше розглянути деталі співпраці ЗМІ і правоохоронних органів на прикладі комунікації Головного Управління Національної поліції в Запорізькій області (далі по тексту - ГУНП в Запорізькій області) з громадськістю, адже саме цьому органу підзвітні все відділки поліції по Запорізькій області. Усі запити журналістів стосовно питань підзвітних поліції, як правило, направляються до ГУНП в Запорізькій області, яке в свою чергу має відповідний «Відділ комунікації» [65].

Основними завданнями відділу комунікації є такі:

- організація проведення та координація заходів органів та підрозділів національної поліції (далі – НП), спрямованих на реалізацію інформаційної політики поліції, упровадження гласності та відкритості в їх діяльності;
- забезпечення оперативного висвітлення в засобах масової інформації (далі – ЗМІ) стану правопорядку в регіоні та заходів, які здійснюються НП щодо боротьби зі злочинністю та громадського порядку;
- організація співпраці з творчими організаціями, підприємствами та установами у виготовленні та розповсюдженні інформаційно-рекламної продукції, фото(відео)матеріалів, художніх і документальних творів, що популяризують діяльність НП, сприяють профілактиці правопорушень та формуванню позитивного іміджу працівників поліції;
- узагальнення та поширення позитивного досвіду взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації та громадськістю;

- підготовка проєктів нормативно-правових актів, аналітичних та інших документів з питань організації взаємодії з громадськістю та засобами масової інформації;

- моніторинг громадської думки щодо діяльності НП, проведення узгодженої інформаційної політики у сфері формування об'єктивної, неупередженої громадської думки про діяльність ГУНП, створення позитивного іміджу працівників;

- координація та контроль у межах компетенції Відділу за діяльністю підрозділів зв'язків із громадськістю органів і підрозділів внутрішніх справ. [65].

Основні функції відділу комунікації:

- забезпечення акредитації при відповідному органі чи підрозділі внутрішніх справ представників засобів масової інформації та організація їх участі в брифінгах, прес-конференціях, зустрічах з редакційними колективами, інших публічних заходах, розгляду інформаційних запитів журналістів [65];

- надання допомоги інформаційним агентствам, телерадіокомпаніям, друкованим засобам масової інформації, інтернет-виданням, творчим організаціям, підприємствам та установам в інформуванні населення про діяльність поліції [65];

- організація взаємодії поліції зі ЗМІ, громадськими організаціями та населенням з метою інформування про стан правопорядку в державі, заходи поліції щодо його зміцнення та профілактики правопорушень [65];

- підготовка тематичних матеріалів та програм для засобів масової інформації з актуальних питань підтримання громадського порядку, боротьби зі злочинністю, профілактики правопорушень, сприяння журналістам у цій роботі [65];

- забезпечення використання інтернет-мережі для оперативного поширення інформації про діяльність поліції, забезпечення інформаційного наповнення веб-сайту ГУНП в області та своєчасного надання інформації до Департаменту комунікації НП для розміщення на офіційному веб-сайті [65];

- проведення моніторингу розміщених у засобах масової інформації та інтернет-мережі матеріалів щодо діяльності органів внутрішніх справ, своєчасне інформування керівництва ГУНП про критичні виступи в засобах масової інформації, організація реагування на них [65];

- сприяння органам внутрішніх справ, підприємствам, організаціям та установам у поширенні інформації правового характеру з метою підвищення рівня правової культури населення, роз'яснення заходів щодо зміцнення правопорядку і громадської безпеки [65];

- організація та проведення заходів з опитування населення з метою вивчення громадської думки про діяльність поліції, інформування керівництва ГУНП про результати опитування, внесення пропозицій щодо шляхів формування позитивної думки населення про поліцію [65];

- виготовлення та розповсюдження інформаційно-рекламної продукції, фото(відео)матеріалів, що популяризують діяльність поліції, сприяють профілактиці злочинності та формуванню позитивного іміджу працівника поліції [65];

- організація конкурсів серед журналістів, інших творчих працівників на краще висвітлення діяльності поліції, створення високоякісних літературно-художніх та мистецьких творів на поліцейську тематику [65];

- координація діяльності відомчих ЗМІ, приведення змісту їх інформації та матеріалів у відповідність до запитів широкого читацького загалу, у тому числі працівників НП [65];

- надання структурним підрозділам ГУНП, органам та підрозділам внутрішніх справ організаційно-методичної та практичної допомоги в налагодженні взаємодії із ЗМІ та населенням [65];

- внесення пропозицій керівництву ГУНП щодо кадрового та матеріально-технічного забезпечення діяльності Відділу [65];

- забезпечення за напрямками діяльності підготовки на надання на підпис начальникові ГУНП відомчих та міжвідомчих проектів нормативно-правових

актів, а також опрацювання проектів законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України за напрямками діяльності [65].;

- здійснення в установленому порядку відповідно до компетенції Відділу перевірки діяльності підрозділів зв'язків із громадськістю органів і підрозділів внутрішніх справ, узагальнення і поширення передового досвіду їх діяльності, порушення перед керівництвом відповідних органів і підрозділів клопотань про притягнення працівників підрозділів зв'язків із громадськістю до дисциплінарної відповідальності [65].

Контроль за здійснення функцій і завдань відділу комунікації ГУНП в Запорізькій області здійснює його керівник Лебединська Олена Володимирівна, яка несе службу та виконує свої обов'язки за адресою: 69057, м. Запоріжжя, вул. Матросова, 29 [42].

Комунікації ЗМІ з Прокуратурою Запорізької області, відбувається через свій офіційний сайт, а саме в розділі «Контактна інформація» [43].

Таким чином, задля отримання роз'яснень, коментарів, відповідей на запити, ЗМІ мають можливість як особисто, так і дистанційно вступити в комунікацію із прес-секретарем або черговим прокурором Прокуратури Запорізької області, поставити їм свої запитання, зареєструвати звернення та запити, отримати коментар щодо підзвітної цьому органу події.

Правоохоронною системою взаємодія зі ЗМІ розглядається як потенційна можливість самовдосконалення й саморозвитку, що дозволяє:

- а) здійснювати пошук злочинців на практично не обмеженій території;
- б) створювати сприятливі умови для діяльності правоохоронних органів;
- в) заощаджувати сили та засоби при організації роботи з розкриття й розслідування злочинів;
- г) забезпечувати широту й оперативність інформаційного впливу на населення.

Необхідність та важливість взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ визначається не тільки тим, що вони одержують можливість ефективнішого вирішення своїх завдань, а й уникають необ'єктивного та хибного висвітлення

журналістами тих чи тих питань і подій, що може виникати як через недостатнє інформування ЗМІ.

До основних напрямів взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ відносять:

- профілактику правопорушень;
- поглиблення правової поінформованості населення;
- інформування про діяльність правоохоронних органів;
- забезпечення розкриття та розслідування злочинів;
- формування суспільної думки щодо питань боротьби зі злочинністю.

Форма і зміст реалізації кожного з цих напрямів взаємодії суттєво змінилися у зв'язку зі змінами соціально-психологічного клімату в суспільстві, оцінкою життєвих цінностей. Так, якщо раніше існували потужні можливості, щоб викликати почуття громадянського обов'язку, суспільної солідарності, то тепер ці фактори практично не діють і доводиться апелювати до бажання громадян захистити свою власність, своє життя, одержати винагороду за надання допомоги правоохоронним органам тощо.

До взаємодії зі ЗМІ з питань забезпечення розкриття й розслідування злочинів можна віднести:

- створення сприятливих умов для вирішення інших слідчих і оперативних завдань.
- одержання інформації про обставини розслідуваних злочинів;
- використання допомоги громадян у пошуку злочинців;
- дезінформація злочинців відносно планів та можливих дій правоохоронних органів;
- внесення розладу й непевності в кримінальне середовище з метою внесення розладу в злочинні угруповання;
- інформування населення про вчинені злочини;
- запобігання та спростування чуток і дезінформації;
- повідомлення з профілактичною метою про прийоми та способи дій злочинців;

Інформування населення про вчинені злочини та про стан злочинності в цілому, а також про методи боротьби з нею — це реалізація права громадян на інформацію про те, що відбувається в суспільстві, а також — це потрібно для створення умов діяльності правоохоронних органів, забезпечення сприятливого клімату у взаємодії з населенням і ЗМІ, аби вони відчували, що громадяни потребують їхньої допомоги та взаєморозуміння завжди.

Під час взаємодії зі ЗМІ треба враховувати не лише можливість появи негативних наслідків, а й особливості діяльності та специфіку завдань, які виконують різні правоохоронні органи. Подання інформації без урахування зазначених особливостей у більшості випадків нічого, крім шкоди, зробити не може. Актуальним і складним під час інформування населення є питання, щодо вибірковості у оприлюдненні інформації. Адже, преса й телебачення чимало зробили для криміналізації суспільної свідомості, освітивши потенційних і діючих злочинців. "Одним із найнебезпечніших симптомів криміналізації суспільства, - вказує М. В. Даньшин - є процес легалізації злочинності", коли за допомогою ЗМІ "відбувається дифузійне проникнення елементів злочинності в нормальний соціальний організм, коли законослухняному громадянину стає важко відокремити протиправне від злочинного, злочинне від соціальносхвалюваного, специфічно кримінальне від повсякденно-побутового, - так тісно переплелись і взаємодіють між собою ці явища в реальній та уявній (віртуальній) дійсності, куди закликають наступні покоління" [11].

Задля профілактики доцільно інформувати населення про способи й методи дій злочинців, щоби скоротити кількість потенційних жертв цих злочинів, але не про всі, адже розкриваючи обставини готування злочину, у ЗМІ існує неприємна вірогідність стати навчальним посібником для майбутніх злочинців.

Найчастіше звертання правоохоронців до ЗМІ пов'язане з потребою допомоги в розкритті й розслідуванні скоєних злочинів: одержання даних про обставини злочину, виявлення свідків і потерпілих, встановлення й розшук злочинця, виявлення викраденого й слідів злочину. Звернення по допомогу до

населення може викликати реакцію: від бажання допомогти до байдужності чи навіть негативу ("правоохоронці ні на що не здатні"). Тому зміст і форма звернення повинні бути орієнтовані на конкретного адресата й відповідну його реакцію, тобто людина має відчутти, що звертаються саме до неї, що в неї в цій справі є своя зацікавленість. Без чіткої орієнтації на конкретну категорію адресатів розраховувати на ефективність та дієвість допомоги вкрай проблематично.

Правоохоронцям, обираючи ЗМІ для вирішення конкретних завдань, слід враховувати не тільки їхні можливості щодо охоплення споживачем інформації, а й те, що радіо й телебачення можуть оперативно повідомити про ті чи інші події, газети - прокоментувати їх та теоретично обґрунтувати.

Отже, доцільно, щоб після зв'язків із громадськістю правоохоронні органи готували й подавали інформацію ЗМІ, оскільки в них більше досвіду такого спілкування та вони не обтяжені такими проблемами, які має вирішувати слідчий орган. В разі, якщо потрібно одержати конкретну допомогу на основі поданої інформації, то доцільно готувати її тому, хто займатиметься розкриттям та розслідуванням злочину, тому що саме ця особа, краще всіх уявляє, від кого та яка саме допомога потрібна і як це зробити, щоб одержати необхідний результат.

Сьогодні у сфері боротьби зі злочинністю набуває значення таке явище, як журналістське розслідування. Все частіше деякі журналісти провадять власне дослідження фактів і поведінки осіб, котрі можуть мати кримінальний характер.

Журналісти, які працюють та спеціалізуються на конкретній правовій проблематиці, можуть провести доволі якісне непроцесуальне розслідування та виявити факти, що вимагають реагування від правоохоронців, але такі результати журналістської діяльності можуть носити поверховий і явно непрофесійний характер. Виходячи із процесуальної точки зору тут немає проблем, оскільки такі матеріали не матимуть доказового значення й можуть розглядатися лише як підстави до порушення кримінальної справи, тобто

процесуальної перевірки запропонованих даних. Але з інформаційно-організаційної точки зору виникає низка питань, зокрема:

«ці матеріали можуть відображати об'єктивну картину злочину й служити істотним підґрунтям в розкритті та розслідуванні правопорушення,

ці матеріали можуть бути наслідком "замовлення", непрофесійного підходу до збору інформації, а тому їхнє використання правоохоронцями в боротьбі зі злочинністю вимагає обов'язкової оцінки — чи не стоїть за таким матеріалом якась корислива мета. У зв'язку із цим актуальним є питання підготовленості журналістів, аби вони відмежовували професійне журналістське розслідування від підробки та гонитви за сенсацією» [11].

У свою чергу, співробітники правоохоронних органів, як правило, не мають необхідних знань всебічної та ефективної взаємодії зі ЗМІ. Це стосується всіх проблем організації та здійснення комунікацій:

«- особливості підготовки й подання інформації залежно від мети її оприлюднення;

- якими повинні бути форми та способи взаємодії;

- як знайти й вибрати ЗМІ (журналістів) для постійної взаємодії чи виконання разової акції» [11].

Отже, потрібно ґрунтовно досліджувати психологічні, організаційні й тактичні аспекти взаємодії правоохоронців зі ЗМІ та розробляти відповідні рекомендації для реалізації цих знань у практичній діяльності, оскільки ЗМІ є потенційно важливим інформаційним резервом правоохоронної діяльності.

Національна поліція України є правоохоронним органом, з яким чи не найчастіше можуть стикатися журналісти в своїй професійній діяльності, зокрема під час висвітлення масових громадських заходів, надзвичайних подій, затримання підозрюваних у скоєнні злочину тощо.

Національна поліція України, відповідно до законодавства, є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

У своїй практичній діяльності масмедіа найчастіше можуть зіткнутися з необхідністю взаємодії з поліцією під час висвітлення масових громадських заходів, протестних (наприклад, зборів, мітингів, демонстрацій, пікетувань тощо), святкових (наприклад, святкувань державних свят), а також певних надзвичайних подій (аварій, катастроф, стихійних лих тощо).

Слід розуміти, що під час масового заходу поліція і масмедіа мають різні завдання та інтереси: поліція має на меті забезпечити безпеку присутніх на місці масового заходу, не допустити заворушень, журналісти – дізнатися цікаві подробиці події та донести інформацію суспільству.

Водночас на практиці важливо, щоб відбувалось розумне узгодження відповідних інтересів, яке дозволило б не перешкоджати виконанню професійних обов'язків обох сторін. Крім того, співпраця поліції та масмедіа важлива для отримання і поширення останніми достовірної інформації з офіційних, а не альтернативних (чутки, коментарі сторонніх осіб тощо) джерел.

Слід підкреслити, що у випадках взаємодії представників масмедіа та поліцейських під час масових заходів, надзвичайних подій особливої важливості набуває роль прес-служб (прес-секретарів, речників) органів поліції. Їх основна функція у таких випадках – координація правоохоронців та журналістів, аби надати можливість поліцейським забезпечувати безпеку громадян і журналістів, а представникам масмедіа якісно виконувати редакційне завдання. Тому під час виконання редакційного завдання на місці проведення масових заходів або надзвичайної події краще володіти контактними даними прес-служби (прес-центру, прес-секретаря, речника) відповідного органу поліції. З'ясування того, хто від поліції є уповноваженим на спілкування з масмедіа, зекономить журналістам час, дозволить швидко отримати достовірну інформацію з першоджерела, визначити можливе місце розташування журналістів та відеокамер, обговорити можливість роботи масмедіа за «живим» ланцюгом правоохоронців.

Ще один важливий аспект комунікації масмедіа та правоохоронних органів стосується висвітлення ходу розслідування кримінальних справ. Правоохоронні

органи повинні надавати масмедіа інформацію про свою діяльність по розкриттю злочинів, а суспільство має право цю інформацію отримувати задля забезпечення власної безпеки, попередження та розкриття протиправних діянь тощо.

У той же час, і поліцейським, і представникам масмедіа необхідно ретельно визначати обсяг інформації, що повідомляється для того, щоб надати відомості, які мають суспільний інтерес, і не оприлюднити те, що може перешкодити розкриттю злочину, порушити презумпцію невинуватості, заподіяти людині шкоду у зв'язку із повідомленням обставин її приватного (особистого) життя.

Тому спілкуючись з уповноваженим представником поліції або надсилаючи до органів поліції запит на доступ до публічної інформації, важливо враховувати, що отримана інформація може бути неповною, оскільки уникатиме порушення Кримінального процесуального кодексу України [27], зокрема:

- порушення презумпції невинуватості особи (стаття 17);
- втручання у приватне (особисте) життя особи (в тому числі, порушення таємниці стану здоров'я, права на поширення фото, відео тощо) (стаття 15);
- розголошення таємниці досудового слідства (стаття 222).

Також на обсяг інформації, яку правоохоронні органи можуть повідомити масмедіа, впливають положення статті 296 Цивільного кодексу України [47], яка встановлює правила використання імені особи. Так, відповідно до цієї правової норми, ім'я фізичної особи, яка затримана, підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, або особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може бути використане (обнародоване) лише в разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо неї або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення та в інших випадках, передбачених законом. Ім'я потерпілого від правопорушення може бути обнародоване лише за його згодою. Ім'я учасника цивільного спору, який стосується особистого життя сторін, може

бути використане іншими особами лише за його згодою. Водночас використання початкової літери прізвища фізичної особи у масмедіа не є порушенням її права.

Про деякі вчинені правопорушення правоохоронні органи дізнаються саме з матеріалів журналістів і ці сюжети або принаймні певна частина зібраних матеріалів стають доказами у справі. Саме тому правоохоронці час від часу звертаються до журналістів із проханнями надати відповідні матеріали. У деяких випадках журналісти не мають бажання передавати ці матеріали правоохоронцям, побоюючись за власну безпеку, тому залишається актуальним питання: чи такі вимоги є безумовними для виконання? Питання є неоднозначним, надаючи відповідь на нього доцільно розглянути такі випадки: «Інформація, що перебуває під захистом журналістських джерел.

Інформація, що знаходиться у володінні засобу масової інформації або журналіста і надана їм за умови нерозголошення авторства або джерела інформації відноситься до охоронюваної законом таємниці. Таку інформацію журналіст абсолютно законно може не передавати правоохоронним органам. От тільки ключовим моментом у цьому положенні є те, що інформація, яка використана у сюжеті, до журналіста потрапила за умови, що він не розголошуватиме джерело такого матеріалу. Якщо ж такої умови не було або, до прикладу, в сюжеті не приховані обличчя осіб, які розголошують таку інформацію, то, таки доведеться їм передати запитувану інформацію.

Інформація, що перебуває у відкритому доступі.

Якщо матеріал не охоплюється захистом журналістських джерел, а містить відкриту інформацію про автора такої інформації, то «журналістським імунітетом» скористатися не вийде. Більше того, часто правоохоронці запитують про сюжети, які й так викладені у вільному доступі в Інтернеті. У такому випадку, у відповідь на таке прохання можна надіслати посилання на запитувані сюжети, а записи чи й матеріали, які не були опубліковувати – надсилати не обов'язково. Чинне законодавство не містить норми, яка б забор'язувала журналіста надсилати правоохоронцям свої відзняті матеріали,

єдиним винятком, коли така ситуація можлива – наявність у правоохоронців постанови слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів» [4].

Вимоги правоохоронців надати журналістські матеріали або інформацію, на підставі ухвали суду про тимчасовий доступ до речей та документів.

Згідно з ст.164 Кримінального процесуального кодексу [27], правоохоронці можуть отримати доступ до документів в примусовому порядку за допомогою ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів, яку постановляє слідчий суддя, або ж обшуку. Звертаємо увагу на те, що обидва документи мають бути належно оформлені. До прикладу, ухвала про тимчасовий доступ до речей і документів має обов'язково містити таку інформацію:

«- прізвище, ім'я та по батькові особи, якій надається право тимчасового доступу до речей і документів;

- дата постановлення ухвали;

- положення закону, на підставі якого постановлено ухвалу;

- прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи або найменування юридичної особи, які мають надати тимчасовий доступ до речей і документів;

- назва, опис, інші відомості, які дають можливість визначити речі і документи, до яких повинен бути наданий тимчасовий доступ;

- розпорядження надати (забезпечити) тимчасовий доступ до речей і документів зазначеній в ухвалі особі та надати їй можливість вилучити зазначені речі і документи, якщо відповідне рішення було прийнято слідчим суддею, судом;

- строк дії ухвали, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали;

- положення закону, які передбачають наслідки невиконання ухвали слідчого судді, суду» [22].

Якщо правоохоронці вимагають показати інші документи, не зазначені в ухвалі – відмова вчинити такі дії є абсолютно законною.

Журналіст перебуває в статусі свідка по справі.

У випадку, якщо журналіста правоохоронці визнають свідком (тобто особою, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження), то ухилення від давання показань тягне за собою настання відповідальності. Такий статус зобов'язує особу лише давати показання й аж ніяк не передбачає обов'язку демонструвати (а тим більше передавати) будь-які матеріали.

Разом з тим, статус свідка накладає на особу інші обов'язки, які зобов'язують особу давати свідчення. А злісне ухилення свідка від явки до органів досудового розслідування чи прокурора тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу – до 136 грн. (ст.185-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення [26]). Така ж відповідальність наставатиме, якщо свідок не з'являтиметься на судові засідання, що: «суд може витлумачити як неповагу до суду ст.185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення» [26].

Окрім того, за таку бездіяльність, може наставати й кримінальна відповідальність. Кримінальним кодексом (ст.385) [25] визначено, що: «свідок, який відмовляється від давання показань без поважних на те причин, може отримати покарання не лише у вигляді штрафу, а й арешт до 6 місяців. Кримінальна відповідальність (на відміну від адміністративної) настає лише у випадку, якщо особа була попереджена про можливість настання саме кримінальної відповідальності. І таке попередження було зроблене з дотриманням належної процедури, як-от присяга чи розписка» [25].

З огляду на збройну агресію на сході України масмедіа значно посилили увагу до питань оборони держави та реформування Збройних Сил України. У зв'язку з цим виникає потреба у налагодженні взаємодії з державними органами, що забезпечують національну безпеку, зокрема з Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних Сил України.

Міністерство оборони України, як центральний орган виконавчої влади, забезпечує проведення в життя державної політики у сфері оборони, а також

функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність і підготовку Збройних Сил України до здійснення покладених на них функцій і завдань.

Генеральний штаб Збройних Сил України (ГШ ЗСУ) є головним військовим органом і з планування оборони держави, управління застосуванням Збройних Сил України, координації та контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями [53].

Враховуючи специфіку діяльності Міноборони та ГШ ЗСУ, ці державні органи мають підлягати демократичному цивільному контролю. Важлива роль у такому контролі відводиться масмедіа. Статті 5, 10 Закону України «Про національну безпеку України» [53] передбачають, що засоби масової інформації, висвітлюючи проблеми у сфері національної безпеки і оборони, на основі об'єктивної інформації про службу, життя і побут військовослужбовців, процеси, що відбуваються в армійському середовищі, формують громадську думку, сприяють підвищенню престижу служби захисників Вітчизни, зміцненню довіри суспільства до Збройних Сил України, інших складових частин Воєнної організації держави.

Згаданий Закон передбачає, зокрема, такі можливості масмедіа брати участь у демократичному цивільному контролі за діяльністю Міноборони та ГШ ЗСУ:

- поширювати отриману інформацію через пресу, радіо, телебачення, засоби глобальної інформаційної мережі Інтернет та в інший спосіб, дотримуючись вимог законодавства щодо збереження державної таємниці;
- публікувати офіційні відповіді органів державної влади та військового управління на матеріали, що були оприлюднені раніше.
- у встановленому порядку запитувати та безоплатно отримувати від органів військового управління, інших органів державної влади, організацій, підприємств і установ, які належать до Воєнної організації держави, відкрити інформацію, документи і матеріали з питань, віднесених до їхньої компетенції.

Керівники відповідних органів, установ, підприємств і організацій зобов'язані безперешкодно надавати таку інформацію [53].

Прес-служби та відділи по зв'язках з громадськістю оперативно надають засобам масової інформації об'єктивну та повну інформацію про діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань.

Слід також згадати, що у 2017 році була затверджена Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України [54]. Для представників масмедіа згадана Концепція цікава, насамперед, чітким розподілом функцій у сфері реалізації стратегічних комунікацій, а саме:

«- розвідувальне забезпечення проведення інформаційних заходів здійснює Головне управління розвідки;

- демонстрацію дій військ здійснюють командування видів та окремих родій військ (сил) ЗСУ під керівництвом ГШ;

- залучення ключових лідерів до проведення інформаційних заходів здійснюють різні структурні підрозділи Міноборони та ГШ ЗСУ (у районах виконання бойових дій – органи управління стратегічних комунікацій та підрозділи цивільно-військового співробітництва);

- Міністр оборони надає вказівки для усіх суб'єктів системи стратегічних комунікацій через свого помічника (прес-секретаря);

- помічник Міністра оборони (прес-секретар) здійснює загальну координацію стратегічних комунікацій через Відділ координації стратегічних комунікацій та моніторингу;

- оперативне планування та управління веденням інформаційних операцій здійснюють Головне оперативне управління ГШ ЗСУ та Об'єднаний оперативний штаб ЗСУ.

- зв'язки із засобами масової інформації здійснює Управління зав'язків з громадськістю Збройних Сил України та Управління комунікацій і преси Міноборони» [54].

Акредитація представників масмедіа, що планують висвітлювати діяльність оборонних органів, має свою специфіку.

Порядок такої акредитації для допуску до структурних підрозділів апарату Міноборони, ГШ ЗСУ, інших органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, установ і організацій Збройних Сил України, а також підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міноборони, встановлено наказом Міноборони від 14 червня 2012 року № 399 «Про затвердження Інструкції про порядок допуску журналістів, працівників засобів масової інформації на об'єкти Міністерства оборони України та Збройних Сил України» [54].

Інструкцією передбачено, що організацію акредитації представників масмедіа для відвідування об'єктів Міноборони та Збройних Сил України і взаємодію з ними здійснюють: Управління комунікацій та преси Міноборони, прес-служба ГШ ЗСУ, прес-служби видів (сил) і прес-центри оперативних командувань. До цих підрозділів не пізніше ніж за три робочі дні до запланованого відвідування об'єкта Міноборони або Збройних Сил України журналісти, мають надати заяву, а масмедіа – надіслати факсом або електронною поштою подання в довільній формі, підписане уповноваженою засновником (співзасновником) особою [4].

У заяві або поданні зазначаються:

- повне найменування засобу масової інформації, дата і номер реєстрації, місцезнаходження, номер телефону (факсу), адреса електронної пошти (за наявності);
- мета відвідування об'єкта Міноборони або Збройних Сил України;
- термін відвідування (час та дата);
- прізвище, ім'я та по батькові журналіста або працівника засобу масової інформації, щодо якого вноситься подання, серія та номер паспорта, коли і ким виданий;

- номер редакційного посвідчення або інших документів, що засвідчують належність до засобу масової інформації;
- у разі необхідності – марка і державний номер автомобіля;
- посадова особа, з якою планується записати інтерв'ю (коментар);
- тематика та орієнтовні запитання до інтерв'ю (офіційного коментаря) посадової особи;
- перелік зразків озброєння та військової техніки, споруд чи окремих приміщень, де планується здійснювати фото-відеозйомку із застосуванням необхідних технічних засобів [54].

Управління комунікацій Міноборони, прес-служба ГШ ЗСУ, прес-служби видів (сил) та прес-центри оперативних командувань, отримавши подання або заяву, що містить усю необхідну інформацію, протягом одного робочого дня розглядають та направляють його (її) до відповідної посадової особи. За результатами розгляду подання, заяви відповідна посадова особа протягом двох робочих днів акредитує або відмовляє в акредитації, про що Управління комунікацій, прес-служба ГШ ЗСУ, прес-служби видів (сил) та прес-центри оперативних командувань у робочому порядку протягом одного робочого дня (письмово, по телефону, факсом або електронною поштою) повідомляють засіб масової інформації, журналіста, працівника засобу масової інформації.

Допуск акредитованого представника масмедіа на відповідний об'єкт здійснюють командири (начальники) об'єктів Міноборони та Збройних Сил України на підставі:

- отримання акредитації від Міноборони (прес-карта, посвідчення).
- паспорта та редакційного посвідчення або іншого документа, що засвідчує належність до засобу масової інформації;
- резолюції, наданої відповідною посадовою особою [44].

Слід зазначити, що відповідно до згаданої вище Інструкції можливе тимчасове відрядження представників масмедіа до військових частин Збройних Сил України. Такий формат взаємодії представників масмедіа та Збройних Сил

України застосовується за погодженням Міністра оборони України з метою оперативнішого та повнішого висвітлення діяльності Збройних Сил України, їх підготовки та застосування, участі в проведенні антитерористичних операцій, міжнародних операцій з підтримки миру та безпеки, участі в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій тощо. Передбачається, що масмедіа виконуватимуть редакційні завдання шляхом постійного знаходження (протягом визначеного часу) в районах дислокації та виконання завдань військовою частиною (підрозділами з її складу).

Водночас, враховуючи суспільну важливість оперативного висвітлення масмедіа ситуації на сході України, з квітня 2018 року впроваджено спрощену систему акредитації представників масмедіа для роботи в районі проведення операції Об'єднаних сил.

З метою підвищення обізнаності журналістів з військових питань, набуття знань та навичок діяти в екстремальних ситуаціях, Міноборони організовує та проводить спеціалізовані курси для представників масмедіа.

3.2. Взаємодія ЗМІ з представниками судової влади: практичний аспект.

Питання співпраці ЗМІ із органами судової влади регулюються відповідними документами.

Зокрема, стаття 12 Кодексу суддівської етики прямо забороняє українським суддям робити публічні заяви, коментувати в засобах масової інформації справи, які перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили. Судді не дозволяється розголошувати інформацію, що стала йому відома у зв'язку з розглядом справи [29].

Зважаючи на це, в судах та установах судової влади призначаються особи для роботи з пресою та по зв'язках із громадськістю (прес-секретарі), а також рекомендовано обрати суддів-речників [66].

Суддя не має права давати інтерв'ю та коментарі щодо справ, які

перебувають у його провадженні і щодо яких ще не прийнято та не оголошено рішення не тільки з етичних міркувань. Адже інакше може виникнути підозра в упередженості судді, що є підставою для його відводу (див., зокрема, статті 20 Цивільного процесуального кодексу України, 75 Кримінального процесуального кодексу України тощо). Суддя також не зобов'язаний роз'яснювати прийняте ним рішення, оскільки всі мотиви його прийняття підлягають викладенню в його тексті, а рішення публічно оголошується та оприлюднюється. Втім часто виникають ситуації, коли суддя виклав текст рішення суто юридичною мовою і стороні у справі важко зрозуміти його суть. Тоді суддя мусить роз'яснити своє рішення.

Між тим, зазначені обмеження не повинні перешкоджати судам інформувати громадськість про справи, які мають суспільний інтерес. Судова гілка влади, як і законодавча та виконавча, повинні комунікувати з громадськістю для підтримання довіри до них. Саме такі функції виконують судді-спікери, які у співпраці з прес-службою будуть професійно коментувати ті чи інші питання щодо діяльності судів.

На необхідності інформування громадськості через ЗМІ щодо справ, які становлять суспільний інтерес, наголошується і в Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи [5]. Зокрема, звертається увага на те, що така інформація має подаватись регулярно/ Викладене демонструє, що одним із стандартів діяльності суду в демократичному суспільстві є його обов'язок повідомляти громадськості суспільно важливу інформацію, комунікувати через ЗМІ.

Питання відвідування суду журналістами: можна розділити на такі складові:

1. Доступ журналістів до приміщень суду.

Важливий припис, який стосується пропуску до приміщення суду представників ЗМІ, міститься у пункті 2.7 Правил. У ньому повторено норму закону: «про можливість проведення документування судового засідання за допомогою аудіо-, відео-, кіно-, фотоапаратури, яке здійснюється в порядку,

встановленому процесуальному законодавству. Це означає, що ЗМІ можуть зайти до приміщення суду з необхідною фото- та відеотехнікою (особливо – портативною), і її вилучення, навіть тимчасове, будь-ким з адміністрації суду чи охорони неприйнятне» [5] (клопотання про застосування засобів фіксації судового засідання за допомогою аудіо-, відео-, кіно-, фотоапаратури долучено в ДОДАТКУ В). Проте на практиці інколи виникають конфліктні ситуації через те, що працівники охорони не дозволяють журналістам заносити в суд фото- чи відеокамери, мотивуючи це необхідністю отримати дозвіл судді³⁶ та посилаючись на правила пропуску до приміщення суду, затвержені керівництвом відповідного суду.

Враховуючи вищенаведене, в такій ситуації журналістам доцільно брати з собою в суд паспорт на зазначену техніку, який допоможе підтвердити, що вона є портативною. З іншого боку, доцільно у своїх матеріалах привертати увагу до описаної проблеми і порушувати перед судовою гілкою влади питання про необхідність вироблення єдиних правил відвідання приміщень судів, які б відповідали європейським стандартам і забезпечували реалізацію права на публічний розгляд справ, дозволяли журналістам реалізовувати їх права на використання техніки, гарантовані законами України «Про інформацію», «Про судоустрій і статус суддів», а також процесуальними кодексами.

2. Доступ журналістів до судових засідань.

Для забезпечення публічності судового розгляду замало не оголошувати судові засідання закритим. Необхідно, щоб преса та інша публіка були заздалегідь поінформовані про час та місце розгляду справи в суді та мали реальну можливість потрапити до судової зали. В Україні інформацію про призначення справ до розгляду можна отримати як безпосередньо в судах, де відповідні оголошення розміщуються на стендах, так і за допомогою веб-порталу «Судова влада України» [6] На веб-сторінках судів розміщуються відомості про справи, призначені до розгляду (наприклад: <http://sh.ki.court.gov.ua/sud2610/csz/>), де зазначаються: дата, час та місце розгляду справи, номер справи та особи, які беруть в ній участь, склад суду. На

головній сторінці веб-порталу «Судова влада України» є зручний розділ «Інформація щодо стадій розгляду судових справ» [6], за допомогою якого можна відстежувати, в якій інстанції перебуває справа. Загальні правила доступу журналістів до судових засідань визначені Законом України «Про судоустрій і статус суддів». У ньому встановлено, що розгляд справ за загальним правилом відбувається відкрито. Закритим процес можна оголосити лише за рішенням суду у випадках, передбачених у процесуальному законодавстві.

Перш за все, потрібно виходити з того, що журналіст принаймні має права на одержання інформації як пересічний громадянин і не мусить отримувати акредитацію, особливий дозвіл або ще щось, що нагадує дозвіл на перебування в залі суду. Працівник ЗМІ може з власної волі повідомити судді або працівникові суду про своє бажання бути присутнім при розгляді справи перебуваючи у статусі «вільного слухача». Але завчасного погодження суд не має права вимагати – журналістові можна лише нагадати про належну поведінку під час засідання. Процесуальні норми поведінки в залі суду здебільшого прямо чи опосередковано визначено в законі. До них належать такі:

«виконання обов'язкових дій у певних ситуаціях (обов'язок стояти під час оголошення судового рішення).

вимоги щодо підтримання порядку у залі судового засідання (цих вимог не конкретизовано, тож за їх порушення можуть бути визнані будь-які дії, що перешкоджають судовому розгляду;

обов'язковість виконання розпоряджень судді, який головує на засіданні;

вимоги щодо спілкування з судом (обов'язок встати, коли суд заходить чи виходить; спілкування лише стоячи; звернення до судді «Ваша честь»);

заборона спілкування під час судового розгляду справи з учасниками процесу та іншими особами, присутніми на судовому засіданні» [15].

Якщо представник ЗМІ не дотримується встановленого порядку під час судового засідання, ігнорує зауваження головуючого судді, суд може притягти

його до адміністративної відповідальності за неповагу до суду.

Але існують випадки, коли судді дозволяли собі без причин видаляти журналістів із зали, забороняли робити нотатки тощо. В таких випадках мова йде про неналежну поведінку судді, і треба знати, що існує окрема процедура реагування на такі явища.

У законодавстві України порушення суддею засад гласності і відкритості судового процесу під час розгляду справи визначено як підставу для дисциплінарної відповідальності судді. Із скаргою (заявою) щодо такої поведінки судді місцевого чи апеляційного судів необхідно звертатись до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККСУ). Журналісти чи інші особи мають право подати такі заяви особисто або через адвоката. Засоби масової інформації чи інші юридичні особи – лише через адвоката, а органи державної влади та органи місцевого самоврядування – через своїх представників (зразок скарги вміщено як ДОДАТОК Б до даної кваліфікаційної роботи).

Окрім юридичних, працівники медіа можуть застосовувати неюридичні методи для демонстрації своєї незгоди з судовим рішенням про видалення журналіста чи оголошення судового розгляду закритим. Наприклад, ЗМІ висвітлюють свою позицію у власному ефірі чи на сторінках своїх газет. Така практика може бути ефективною. За таких обставин редакторів краще доручити підготовку матеріалу іншому журналістові, який не був присутній на судовому засіданні. Той, наприклад, взяв би інтерв'ю в колеги, якого видалили із зали суду, та в інших свідків, якщо це можливо. Перед публікацією повідомлення працівник ЗМІ мусить дати можливість прес-службі суду прокоментувати ситуацію, також можна процитувати ухвалу суду.

Всебічний виклад обставин, позицій всіх зацікавлених сторін та суду, а також коментар експертів щодо суспільного інтересу в конкретній судовій справі забезпечать об'єктивність журналістського матеріалу і самі по собі наведуть читача чи глядача на думку про неправомірність судового рішення, якщо воно дійсно було неправомірним. В такому разі знизиться ймовірність

судових позовів, а якщо вони будуть, істотно зростуть шанси ЗМІ виграти такі справи.

Доступ журналістів до матеріалів судових процесів та судових рішень.

Специфіка цих документів полягає в тому, що доступ до основних з них (доказів у справі та інших матеріалів судових справ) регламентують не загальні норми інформаційного законодавства, а норми процесуального законодавства та Закон України «Про доступ до судових рішень» [50].

Доступ до судових рішень зазвичай одержують у такий спосіб:

- публікацією текстів судових рішень у друкованих засобах масової інформації.

- забезпеченням доступу учасників процесу до матеріалів справи та наданням копії рішення;

- присутністю у залі судового засідання під час оголошення судового рішення;

- оприлюдненням судових рішень у мережі Інтернет в Єдиному державному реєстрі судових рішень [7].

Законом України «Про доступ до судових рішень» [50] визначено, що коли судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судові рішення оприлюднюються з виключенням інформації, яка за рішенням суду щодо розгляду справи у закритому судовому засіданні підлягає захисту від розголошення. Доступ до окремих думок суддів через Реєстр забезпечується у тому самому порядку, що й до судового рішення, стосовно якого викладено окрему думку. Як визначено у статті 4 Закону України «Про доступ до судових рішень», загальний доступ до ухвал про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи, про відмову у задоволенні клопотання про обшук житла чи іншого володіння особи, про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, про відмову у задоволенні клопотання про проведення негласної слідчої (розшукової) дії забезпечується через один рік після внесення таких ухвал до Реєстру» [50].

Журналісти, висвітлюючи судову тематику, повинні поширювати

достовірну інформацію, перевіряти її, збираючи відповідні докази. Саме тому вони часто мають потребу в отриманні інформації та копій документів, які містяться у матеріалах судових справ. Проте отримати доступ до таких матеріалів доволі непросто. Це пов'язано з тим, що відповідно до вимог процесуального законодавства України право на ознайомлення з матеріалами судових справ мають лише учасники судового розгляду. Журналісти, які прийшли до суду з метою висвітлення судового процесу, такими не визнаються, а тому отримати доступ до матеріалів справи не можуть.

Одним із способів отримання інформації про зміст документів, що містяться у справі, є особиста присутність журналіста на судовому засіданні. Під час судового розгляду справи суд зобов'язаний дослідити всі наявні в ній письмові документи та речові докази, заслухати пояснення всіх осіб, що беруть участь у справі, оголосити висновки експертів, допитати свідків тощо. Інший спосіб - інформацію про судову справу та пов'язані з нею документи можна отримати від позивача, відповідача чи третьої особи або від потерпілого чи захисника та обвинуваченого. Такий спосіб отримання інформації не заборонений законом, а тому журналісти можуть ним користуватися.

Якщо до працівника ЗМІ звертається один із учасників судового провадження, він розповідає про суть конфлікту і на підтвердження своїх слів може надати їй відповідні документи. Журналіст має повне право поцікавитися у такої особи не лише документами, які підтверджують її позицію, а й запереченнями опонентів та доказами, на які вони спираються. Звісно, для використання отриманої у такий спосіб інформації їй необхідно перевірити, оскільки вона може виявитись неповною та однобічною. В такому випадку варто взяти коментар у іншої сторони конфлікту, запропонувати їй надати копії наявних у неї документів

У свою чергу при висвітленні судових процесів журналістам необхідно дотримуватися презумпції невинуватості не лише з етичних міркувань, а й з огляду на ризик судових позовів. У ЗМІ час від часу виникають проблеми через те, що журналісти характеризували обвинувачення як доведений факт ще перед

тим, як суддя оголосив вирок. Особливо неприємною ситуація є в тих випадках, коли суд оголошує виправдовувальний вирок або раніше направляє справу на додаткове розслідування. Це - одна з найактуальніших проблем та найуразливіших ділянок судової журналістики і причина відмови деяких ЗМІ від цієї діяльності. Але, висвітлюючи судову проблематику, ЗМІ не тільки виконуватимуть суспільно важливу місію, а й зможуть збільшити свою аудиторію, оскільки судова тематика є популярною. А політичні справи повинні правдиво та детально висвітлюватись у медіа з огляду на те, що для громадського контролю важливо мати чітке розуміння про роботу правоохоронних органів та суду.

Щоб уникнути судових позовів і вигравати судові справи, якщо такі будуть, необхідно дотримуватись кількох важливих правил, а саме належними засобами для висвітлення судових процесів є:

- повідомлення імені потерпілого можливе винятково за наявності його згоди на це, або згоди його представників, якщо він не може самостійно надати таку згоду.

- дотримання вимоги щодо надання можливості для коментарів особі, про яку ви розповідаєте, особливо, якщо її хтось звинувачує у неправомірних діях (злочині); якщо не можете запитати саму особу, зверніться до її адвоката (представника);

- чітке, коротке і конкретне викладення фактів справи без застосування оціночних суджень та зайвої інформації, яка є несуттєвою і відволікає увагу;

- також оцінки доказів до моменту проголошення рішення;

- дотримання балансу джерел інформації – справа повинна бути представлена, як мінімум, з двох джерел: сторона обвинувачення та сторона захисту; позивач та відповідач;

- дотримання термінології процесу, який висвітлюється; якщо поняття складні для розуміння, їх можна замінити простими словами, але слід проконсультуватися з юристом, чи правильно засвоєні юридичні поняття та

знайдено їм належні відповідники;

- інформування про стадії процесу та можливості оскарження рішення/вироку у справі;

- утримання від коментарів та оцінок стосовно судового рішення, а

- коментарі авторитетних експертів у даній галузі; це свідчить про те, що автор готувався до справи і збирав інформацію з різних джерел;

- повідомлення першої букви імені та прізвища підозрюваного та підсудного у випадку, якщо справа не є резонансною та не становить суспільного інтересу; це правило не діє, якщо підозрюваний/підсудний є публічною особою і його ім'я вже названо;

Неприйнятними засобами висвітлення судових процесів можна вважати такі:

- використання «вторинних джерел» інформації, які містять оцінку подій з позицій окремого учасника процесу, без попередження аудиторії про те, що відображено позицію лише однієї сторони.

- оцінка/коментар доказової сили окремих свідчень, документів чи інших доказів;

- оцінка чи опис підсудного за допомогою висловів/оціночних суджень (слів, понять, термінів), що явно чи приховано вказують на його вину;

- використання документів слідства або свідчень підсудних для деталізованого зображення подій та фактів злочину, що може формувати негативне ставлення громадськості до цих осіб, заохочуючи повірити в їхню вину [58].

Журналісту за будь-яких обставин варто отримати коментар іншої сторони. Якщо інша сторона відмовляється від коментарів, то про це потрібно згадати в оприлюднених матеріалах, а у своїх нотатках зазначити, що таку спробу здійснено.

Завжди, коли йдеться про спірні факти, треба послуговуватися фразами, що наголошують на умовності опису: «правоохоронці затримали за

звинуваченням у», «обвинувачений у вчиненні», «документи свідчать про» та інших.

Всі розмови з учасниками процесу та експертами варто записувати на технічні засоби – диктофон, смартфон тощо, попереджаючи інтерв'юера про те, що розмова фіксується. В суді це допоможе довести, що журналіст сумлінно виконував свої професійні обов'язки.

Судді рідко дають інтерв'ю, оскільки вони ставляться з обережністю до інтерв'ю ЗМІ. З іншого боку, існують етичні обмеження суддів у спілкуванні з пресою для збереження нейтральності у справі. Тому для журналіста важливо розуміти, чому саме судді уникають спілкування з ними і бути винахідливим у тих ситуаціях, коли суддя дає інтерв'ю. Суддя не може коментувати справи, які перебувають у провадженні суду та піддавати сумніву судові рішення, які набрали законної сили, але може дати узагальнену інформацію про типові справи, соціальний контекст, проблемні аспекти законодавства в його застосуванні до конкретних правовідносин тощо. Судова система стала набагато відкритішою та вжила заходів для покращення комунікації судів зі ЗМІ та громадськістю. Рада суддів України рішенням № 63 від 12 березня 2015 року затвердила Пам'ятку щодо спілкування з журналістами» [67].

В цьому документі основні принципи спілкування суддів з журналістами сформульовано таким чином:

- журналістам важливо правильно розуміти інформацію, щоб донести її до своєї аудиторії, тому мова суддів (прес-секретарів) не повинна бути перевантажена юридичними термінами;

- преса має право інформувати громадськість, а громадськість – право отримати від неї інформацію про суди

- не боятися журналістів, оскільки вони служать суспільству;

- суди можуть і повинні вибудувати добрі стосунки із медіа.

«У свою чергу, в рамках дослідження кваліфікаційної роботи, є доцільним запропонувати журналістам таку модель поведінки під час

проведення інтерв'ювання судді:

- не питайте про інформацію, яку суддя не може поширювати, не просіть коментувати справи, які перебувають у провадженні суду, та висловлювати сумніви щодо чинних судових рішень, повідомляти інформацію, яка стала відома судді у зв'язку з виконанням ним своїх повноважень. Такі запитання можуть позбавити суддю бажання спілкуватися з вами;

- підготуйте запитання, на які ви хочете отримати відповіді;

- майте належний, бажано офіційний, вигляд;

- виявляйте повагу до суду та судді. Якщо суддя відчуває, що ви з повагою ставитеся до нього та його обов'язків, то зазвичай інтерв'ю відбувається нормально.

- будьте неупередженим. Ніколи не давайте приводу підозрювати вас у тому, що ваша ініціатива щодо інтерв'ю є «замовною» і що за цим стоїть одна зі сторін процесу, який є предметом вашої розмови;

- будьте чесним – ніколи не кажіть неправди судді і не вводьте його в оману. Судді зазвичай відчують, коли хтось намагається їх використати або відволікти від теми;

- пам'ятайте про обмеження щодо спілкування суддів з пресою;

- поважайте час судді; домовляючись про інтерв'ю, з'ясуйте, скільки часу зможе виділити суддя-спікер/прес-секретар для спілкування з вами як представником преси» [4].

«Журналіст має зробити все можливе, щоб отримати попередню згоду судді на інтерв'ю, що створює необхідність звернути його увагу на такі обставини:

- пропозицію про інтерв'ю можна подати в письмовій формі або телефоном. Якщо не має можливості спілкуватися безпосередньо з суддею, звернутися до прес-секретаря суду або до прес-служби судової влади, працівники якої нададуть рекомендації стосовно подальшого спілкування;

- розмовляючи з суддею, треба назвати своє ім'я та ЗМІ, від якого

здійснюється діяльність; вказати причину дзвінка і питання, які хотіли б обговорити;

- якщо суддя погодився на інтерв'ю, запропонувати час та місце. Щодо проведення інтерв'ю поза межами суду (за винятком теле- та радіо студій) судді зазвичай ставляться з підозрою, оскільки це може викликати сумніви щодо їх неупередженості. Не доцільно висувати своїх умов, краще надати можливість судді самому обрати зручний для нього час та місце, адже суддя зазвичай має дуже завантажений графік» [4].

«У процесі інтерв'ю, спілкуючись із суддею, потрібно постійно аналізувати й оцінювати розмову. Під час інтерв'ю варто дотримуватися наступної лінії поведінки:

- одразу відрекомендуватися й охарактеризувати інтерв'ю (з якою метою воно проводиться);

- перефразувати, переформулювати основне запитання при кожній нагоді, в разі якщо суддя уникає відповіді на нього або не зовсім точно розуміє зміст запитання;

- уникати «купи питань», оскільки при низці запитань, суддя обирає ті, на які він хоче відповідати, й може ігнорувати «незручні»;

- не піддаватися можливому тиску з боку судді, зберігати самоконтроль та спокій;

- формулювати максимально короткі та конкретні запитання, щоб почути не «роздуми судді взагалі», а відповіді на конкретні запитання;

- під час інтерв'ю ніколи не розголошувати інформації, отриману від «джерел у суді» і яка належить до закритої інформації, її розголошення може викликати негативну реакцію судді, який в кращому разі просто відмовиться від інтерв'ю;

- роз'яснення не є коментарем. Досить часто громадськість потребує від судді саме роз'яснень, наприклад, щодо особливостей судової процедури, обставин справи, рішення. Тобто, метою інтерв'ю може бути отримання саме

роз'яснень» [4].

Головним правовим ризиком судової журналістики є позовні заяви, які можуть бути подані внаслідок оприлюднення матеріалів про судовий процес, про досудове слідство, арешт або затримання, або поширення конфіденційної інформації, яка стала відома журналістам із різних джерел. Позови можуть також стосуватися поширення інформації, якою порушується презумпція невинуватості особи. Позивачі, як правило, вимагають спростувати таку інформацію, вважаючи її недостовірною, та вимагають відшкодування моральної (рідше – матеріальної) шкоди. Досить частими є позови від суддів, які вважають, що критика судових рішень, навіть обґрунтована, шкодить їхній діловій репутації та честі й гідності. Умовно всі позови, пов'язані з судовою журналістикою можна розділити на такі категорії:

- опублікування фотографій без згоди осіб, навіть якщо ці фото було зроблено у відкритому судовому засіданні або іншому публічному місці;

- дифамаційні позови – позови про захист честі та гідності, ділової репутації у випадку поширення недостовірної інформації або інформації, що викладена неправдиво;

- повідомлення про неправомірні дії осіб з наданням висновку про винність особи – порушення презумпції невинуватості особи, що впливає на безсторонність суду.

- втручання в приватне життя – за поширення правдивих даних персонального характеру про приватну особу, які не були відомі широкому колу осіб, але внаслідок висвітлення судового процесу стали широковідомими;

- недоброчесна або неналежно обґрунтована критика судових рішень, висловлювання, що переходять межі допустимої критики стосовно судді або суду або впливають на судові рішення;

ВИСНОВКИ

Внаслідок проведеного аналізу теоретичних джерел аспекту взаємодії засобів масової інформації з судовими та правоохоронними органами, було виявлено, що масмедіа є одним із найважливіших інститутів громадянського суспільства, що реалізує інформаційні потреби суспільства та забезпечує соціальну взаємодію у суспільстві. Сьогодні в сучасних демократичних суспільствах процес політичної комунікації майже весь реалізується через масмедіа. Їхню впливовість спричинено високою технічною ефективністю, масштабами охоплення аудиторії, швидкістю поширення інформації, а також тим, що у найліберальніших демократичних суспільствах масмедіа набули репутації достовірних і об'єктивних джерел інформації.

Питання діяльності судової влади та правоохоронних органів в Україні становить важливий суспільний інтерес, тим більше, що зараз судова система перебуває в процесі реформування і пристосування до європейських стандартів. Авторитет судової влади в суспільстві перш за все залежить від ефективності правосуддя, професіоналізму та моральності представників судової влади, спроможності суддів захистити права громадян. Розвиток інформаційного суспільства, підвищення ролі та значення засобів масової інформації у формуванні світогляду громадян поставило правоохоронні органи та судову владу перед необхідністю формування інформаційної політики, створення умов щодо відкритості та прозорості своєї діяльності.

Правосуддя і правоохоронна діяльність нерозривно пов'язані між собою. Функції правосуддя і правоохоронної діяльності багато в чому збігаються. Основним із їх завдань є забезпечення стану законності в державі, недопущення порушень закону з метою утвердження України як правової держави. Правоохоронні органи здійснюють, в основному, превентивну правозахисну діяльність. Якщо ж злочин все-таки скоєно, то завданням правоохоронних органів є розкрити злочин, виявити злочинця і передати його до органів правосуддя. Органи правосуддя, в свою чергу, повинні здійснити правосуддя,

тобто визначити заходи для перевиховання злочинця і визначити справедливе покарання відповідно до Закону. Органи правосуддя відрізняються від правоохоронних органів тим, що правосуддя має особливий статус і здійснюється тільки визначеним в Конституції органом – судом. Хоча варто відзначити, що правоохоронні органи і органи правосуддя є складовими єдиної державної системи, яка покликана забезпечити захист прав і свобод людини – найвищої соціальної цінності в нашій державі.

Головною метою ЗМІ є оперативне інформування окремих осіб, соціальних груп населення в цілому про події та явища у світі, конкретній країні, певному регіоні. Цієї мети вони досягають, виконуючи притаманні їм соціальні функції. Засоби масової інформації виконують такі функції:

- пізнавальну (задоволення інформаційних потреб суспільства),
- забезпечення гласності,
- контролю і спостереження за діями суб'єктів влади, політичної соціалізації (участь у процесі засвоєння індивідом політичних знань, норм і цінностей суспільства),
- формування громадянськості,

Отже, повноцінне функціонування демократичної, правової, соціально орієнтованої держави неможливе без обміну інформацією, яку збирають, опрацьовують і доносять до громадян засоби масової інформації. Інформуючи про події в світі та країні, про політичне і громадське життя, ЗМІ впливають на формування поглядів людей, громадської думки, яка є важливим інструментом демократичної системи. Незалежний розвиток ЗМІ є не лише передумовою, але й показником розвиненості громадянського суспільства.

У ході дослідження особливостей взаємодії ЗМІ із судовими та правоохоронними органами на основі вітчизняного зарубіжного досвіду було виявлено, що ефективне управління інформаційними потоками, які виходять із судових та правоохоронних органів, можливе лише тоді, коли цим займається професійний прес-секретар (а у судових та правоохоронних органах вищої юрисдикції — прес-служби), який володіє навичками роботи зі ЗМІ. Прес-

служби та прес-секретарі вже існують у багатьох судах, але важливо, щоб це стало загальною нормою, адже в українських місцевих судах, районних відділках поліції, місцевих прокуратурах, зазвичай взагалі відсутні не те що прес-служби, а й навіть одинокі прес-секретарі, що є великою проблемою. Усі резонансні та і будь-які інші справи розпочинаються саме з судових та правоохоронних органів перших інстанцій, у зв'язку з чим за відсутності в них прес-служб, громадськість може навіть не дізнатись про ту чи іншу справу, через недоукомплектованість судових та правоохоронних органів кваліфікованими прес-секретарями на місцях.

Характеризуючи принципи діяльності, статус журналістів та представників судових та правоохоронних органів, було підкреслено, що це фіксується державою у формі прав, свобод та обов'язків. Саме вони складають правовий статус, який, у свою чергу, відображає особливості організації правоохоронної діяльності, рівень демократії, взаємодії та стан законності. Правовий статус як юридична категорія не лише визначає стандарти можливої та необхідної поведінки, що забезпечують нормальну життєдіяльність соціального середовища, а й характеризують реальну взаємодію держави та особи.

Отже, правоохоронна діяльність, яку здійснюють правоохоронні органи, визначається обов'язками, покладеними на них державою. Такі обов'язки правоохоронних органів віддзеркалюють повсякденні вимоги держави у сфері правоохорони, вони є об'єктивною потребою розвитку держави й суспільства та спрямовані на забезпечення правопорядку.

Окрім загальних функцій, засоби масової інформації мають ще свої специфічні, властиві лише їм. До них належать функції редагування (відбір і коментування інформації) та оцінювання, що істотно впливає на формування громадської думки та суспільних настроїв. Реалізуючи право на свободу слова, ЗМІ можуть самостійно виявляти негативні явища й факти діяльності державних та інших формувань, давати оцінку подіям внутрішнього та міжнародного життя.

На сьогодні основними проблемами взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами є такі:

- недоукомплектованість судів загальної юрисдикції та відділів поліції кваліфікованими прес-секретарями;
- відсутність юридичних знань у деякої частини журналістів, незнання судової специфіки, юриспруденції та правил доступу до інформації;
- відсутність чітких правил участі преси у судових засіданнях (забезпечення технічних умов - акредитації);

Невирішеність цих питань призводить до того, що приватна проблема, яка виникла між конкретним правоохоронним органом, судом та виданням, стрімко розвивається та переростає у системне взаємне непорозуміння і взаємне відторгнення.

Проаналізувавши специфіку взаємодії засобів масової інформації із судовими та правоохоронними органами, було виявлено, що всі вітчизняні суди в своєму складі мають осіб, які є або виконують обов'язки прес-секретарів, в багатьох судах існують судді-спікери, а в деяких навіть укомплектовані прес-центри, що створює відкриті можливості для комунікації та взаємодії ЗМІ із судовою владою. Відносно правоохоронних органів, умови для взаємодії зі ЗМІ дещо складніші, адже прес-секретарі відсутні у місцевих відділках поліції та місцевих прокуратурах. Оскільки названі вище правоохоронні органи перебувають у складі головних обласних управлінь таких структур, їх речники не можуть повноцінно здійснювати комунікацію із засобами масової інформації, що ускладнює та перенавантажує таку комунікацію, а отже втрачається її якість. Взаємодія ЗМІ з представниками правоохоронних органів у виявленні та вирішенні проблем злочинності являє собою як теоретичну, так і практичну цінність, насамперед з огляду на вагоме значення відповідних органів державної влади у розбудові правової держави та громадянського суспільства. На наш погляд, сучасний рівень взаємодії, співпраці правоохоронців та масмедіа не можна назвати високим, про що свідчить недостатньо якісне подання матеріалу про стан злочинності в країні через

небажання правоохоронних органів надавати працівникам ЗМІ необхідну інформацію. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми міг би стати створений нормативно-правовий акт, де б регламентувалися взаємовигідні положення діяльності правоохоронних органів та працівників ЗМІ.

Досліджуючи можливу відповідальність за перешкодження професійній діяльності журналістів, було виявлено, що існує низка статей Кримінального кодексу України, які встановлюють відповідальність за перешкодження здійсненню журналістської діяльності, або за пошкодження журналістського обладнання. Щодо участі представників масмедіа в судових засіданнях, нами були проаналізовані законодавчо визначені вимоги для такої участі та методи відстоювання журналістами своїх професійних прав в разі їх порушення. В ході дослідження судової журналістики було встановлено, що, працюючи в цій сфері, представник ЗМІ і сам доволі часто несе ризики оприлюднення недостовірної інформації. Це тягне за собою пред'явлення позовних заяв до видання чи окремого працівника, такі випадки існують через недостатню компетентність в галузі юридичних знань, що, на наш погляд, не є провиною журналістів, а результатом недостатньо налагодженої комунікації правових структур і медіа.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук М., Андрійчук Т. Взаємодія мас-медіа та органів державної влади: навч. посіб. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 114 с.
2. Андрійчук Т., Дніпренко Н., Окша Н. Комунікація: демократичні стандарти в роботі органів державної. 2018.: за заг. ред. Дніпренко Н. Київ: ТОВ «Вістка», 2018. 164 с.
3. Андрусіва В., Котляра Д. Доступ до публічної інформації: найчастіші запитання. Київ: Агентство «Україна», 2012. 64 с.
4. Бель Б. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика. Київ. 2013. 190 с.
5. Братель С. Громадський контроль за діяльністю міліції. 2012.: дис. кандидата юридичних наук: 12.00.12. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ, 2007. 269 с. URL <http://studrada.com.ua/content/33>
6. Бугайчук К., Гладкова Є., Сердюк О., Щербакова І. Взаємодія працівників Національної поліції з представниками ЗМІ під час несення служби. Харків: Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2017. 26 с.
7. Бурмагін О. Ефективні інструменти доступу до публічної інформації та захист прав журналістів: посібник для журналістів. Київ: ГО «Інститут розвитку регіональної преси», 2014. 84 с.
8. Буроменський М., Сердюк О. Основи судової журналістики: посібник для журналістів. Київ. 2009. 72 с.
9. Відділ комунікації. ГУНП в Запорізькій області: веб-сайт. URL: <https://zp.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/strukturni-pidrozdili.html>
10. Вознюк П., Горелов Д., Корнієвський О. Забезпечення доступу до публічної інформації як стратегічний пріоритет державної політики України. 2012.: за ред. Корнієвським О., Яблонського В. Київ: НІСД, 2012. 72 с.

11. Даньшин М. Класифікація способів приховування злочинів у криміналістиці: дис. ... к. юрид. н. Даньшин М. 2000. 20 с.
12. Декларації про свободу висловлювань та інформації, яка прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 29 квітня 1982. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_885#Text
13. Дергачов О. Формування громадянського суспільства. Політична історія України. Від тоталітаризму до демократії (1945-2002). 2013. С. 541-560.
14. Дуцик Д. Політична журналістика. *Вид. дім «Києво-Могилянська акад.»*. Київ. 2005. 138 с.
15. Електронна бібліотека Центра демократії та верховенства права. URL: <https://bit.ly/3gx253a>
16. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
17. Європейський суд з прав людини рішення від 10.02.1995 у справі «А проти Франції». Відомості Центру Демократії та верховенства права URL: <https://cedem.org.ua/library/sprava-alene-de-ribemon-proty-frantsiyi/>
18. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт URL: <http://reyestr.court.gov.ua/>
19. Загальна Декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
20. Іванов В. Журналістська етика: підручник для студ. ВНЗ. Київ: Вища школа, 2016. 231 с.
21. Іванов В., Маслов Є., Павлів В. Журналістська етика: посібник для підготовки до державного іспиту. 2014.: за ред. Мостового В., Різуна В. Київ: ТЗОВ «ЗН УА», 2014. 224 с.
22. Казанжи З. Практичний посібник для представників комунікаційних структур в органах влади. Київ: Інститут масової інформації, 2016. 112 с.

23. Кобець Р. Засади комунікативного супроводу державної політики. Київ: МГО «Інтерньюз-Україна», 2013. 185 с.
24. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
25. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. *Відомості Верховної Ради*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
26. Конституція України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
27. Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0612322-17#Text>
28. Крос К. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах: перспективи конкуренції. Київ. 2000. 142 с.
29. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки. Київ: Критика, 2010. 656 с.
30. Кримінальний кодекс. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
31. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
32. Луканов Ю., Томіленко С., Шашкін І. Взаємодія журналістів із працівниками міліції під час масових заходів. Київ. 2014. 54 с.
33. Логунова М. Комунікації судової влади: науково-практичний посібник. Київ: АДЕФ-Україна, 2012. 274 с.
34. Мас-медіа на перехідному етапі: система мас-медіа, політична комунікація, аспекти журналістики, методи дослідження. 2001.: за ред. Блюма Р., Герольд М., Іванова В., Різуна В. Київ. 2001. 302 с.
35. Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

36. Міністерства оборони України. Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України: веб-сайт. URL: http://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/612_nm_2017.pdf
37. Міністерства освіти і науки України. Комунікаційна стратегія МОН 2017: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/komunikacijna-strategiya-mon-2017-2020.pdf>
38. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3100321-cogoric-v-mvs-narahuvali-majze-150-vipadkiv-pereskodzanna-dialnosti-zurnalistiv.html>
39. Недопитанський М. Уроки з журналістської практики: практичний посібник. Київ: Україна молода, 2010. 152 с.
40. Нижник Н. Системний підхід в організації державного управління: вид-во УАДУ. 1998. 160 с.
41. Опришко Л. Основи судової журналістики: посібник. Київ. 2016. 152 с.
42. Опришко Л. Правові аспекти взаємовідносин між правоохоронними органами та ЗМІ в Україні: методичні рекомендації для тренінгових програм. Київ. 2013. 41 с.
43. Особливості взаємодії засобів масової інформації з правоохоронними органами: міжнародний та національний досвід: матеріали міжнародного круглого столу (23 листопада 2016 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2017. 48 с.
44. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://zp.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/strukturni-pidrozdili.html>
45. Офіційний сайт Прокуратури Запорізької області. URL: <https://zap.gp.gov.ua/ua/contact.html>
46. Павліченко О., Стадник Р. Свобода інформації в Україні та світі. Теорія та практика. Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 216 с.
47. Плішкін В. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник за ред. Кравченка Ю. Київ: НАВСУ, 1999. 702 с.

48. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-15#Text>

49. Про доступ до судових рішень: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>

50. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>

51. Про затвердження Інструкції про порядок допуску журналістів, працівників засобів масової інформації на об'єкти Міністерства оборони України та Збройних Сил України: наказ Міноборони від 14 червня 2012 року № 399. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1149-12#Text>

52. Про інформацію: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

53. Про національну безпеку України: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/conv#n93>

54. Про Національну поліцію: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

55. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення: Закон України від 23.09.1997 № 538/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/538/97-%D0%B2%D1%80>

56. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/539/97-%D0%B2%D1%80>

57. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 № 3. *Відомості Верховної Ради*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/3-2002-%D0%BF>

58. Про судоустрій та статус суддів: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-12#Text>
59. Резолюції № 1296 Економічної та соціальної ради ООН 11 лютого 1994 р. *Відомості Верховної Ради*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_305#Text
60. Резолюції ПАРС 1003 (1993) про журналістську етику. Електронна бібліотека Центра демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsypy-zhurnalistyky/>
61. Резолюція № 2 Четвертої європейської конференції міністрів з питань політики в галузі ЗМІ, що відбулась у Празі 1994 році.
62. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 17.11.2010 р. на 1098 засіданні заступників міністрів, п.19. *Відомості Верховної Ради*. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_a38
63. Рішення ЄСПЛ у справі «Санді Таймс» проти Сполученого Королівства» (1979). *Відомості Верховної Ради*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_164#Text
64. Рішення Конституційного Суду від 30.10.97 № 5-зп/97. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-97#Text>
65. Судова влада України: веб-сайт. URL: <http://court.gov.ua/>
66. Судова влада України. Кодекс суддівської етики, затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013.: веб-сайт. URL: [http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki\(1\).pdf](http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki(1).pdf)
67. Судова влада України. Рішення Ради суддів України № 62 від 12 березня 2015 р.: веб-сайт URL: http://rsu.court.gov.ua/userfiles/R_RSU_62_04_06_2015.pdf
68. Сущенко В. Сучасний процес управління в органах внутрішніх справ. Київ: НАВСУ, 1999. 352 с.

69. Центру демократії та верховенства права: веб-сайт. URL: <https://bit.ly/36USWi0>

70. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

71. Чекмишев О. Основи професійної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики: підручник-практикум. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 129 с.

72. Як оскаржити порушення права на доступ до публічної інформації: практичний посібник. Центр демократії та верховенства права. Київ. 2016. 96с.

ДОДАТОК А

Правовий статус представників судової влади, Національної поліції та ЗМІ

Таблиця А.1.

Визначення правового статусу суб'єктів взаємодії

Суб'єкти взаємодії	Правовий статус відповідно до законодавства
Судова влада	<p>1. Конституція України, стаття 129. Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права. Основними засадами судочинства є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 2) забезпечення доведеності вини; 3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; 4) підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором; 5) забезпечення обвинуваченому права на захист; 6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; 7) розумні строки розгляду справи судом; 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення; 9) обов'язковість судового рішення. <p>Конституція України, стаття 127. Правосуддя здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних.</p> <p>Суддя не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.</p> <p>На посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді.</p> <p>2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів», стаття 5. Здійснення правосуддя.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства. 2. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Особи, які привласнили функції суду, несуть відповідальність, установлену законом. 3. Народ бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних. <p>Закон України «Про судоустрій і статус суддів», стаття 11. Гласність і відкритість судового процесу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Судові рішення, судові засідання та інформація щодо справ, які розглядаються судом, є відкритими, крім випадків, установлених законом.

	<p>Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Будь-яка особа має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом.</p> <p>2. Інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого є відкритою та має бути невідкладно оприлюдненою на офіційному веб-порталі судової влади України, крім випадків, установлених законом.</p> <p>3. Розгляд справ у судах відбувається відкрито, крім випадків, установлених законом. У відкритому судовому засіданні мають право бути присутніми будь-які особи. У разі вчинення особою дій, що свідчать про неповагу до суду або учасників судового процесу, така особа за вмотивованим судовим рішенням може бути видалена із зали судового засідання.</p> <p>4. Особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених законом. Трансляція судового засідання здійснюється з дозволу суду. Якщо всі учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, здійснюється транслявання перебігу судового засідання в мережі Інтернет в обов'язковому порядку.</p> <p>Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, а також трансляція судового засідання повинні здійснюватися без створення перешкод у веденні засідання і здійсненні учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав. Суд може визначити місце в залі судових засідань, з якого має проводитися фотозйомка, відеозапис.</p> <p>5. Розгляд справи у закритому судовому засіданні допускається за вмотивованим рішенням суду виключно у випадках, визначених законом.</p> <p>6. При розгляді справ перебіг судового процесу фіксується технічними засобами в порядку, встановленому законом.</p> <p>7. Учасникам судового процесу на підставі судового рішення забезпечується можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції у порядку, встановленому законом. Обов'язок забезпечити проведення відеоконференції покладається на суд, який отримав судові рішення про проведення відеоконференції, незалежно від спеціалізації та інстанції суду, який прийняв таке рішення.</p> <p>8. Судові засідання проводяться виключно в спеціально обладнаному для цього приміщенні суду - залі засідань, яке придатне для розміщення сторін та інших учасників судового процесу і дає змогу реалізовувати надані їм процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки.</p>
Національна поліція	<p>1. Конституція України, стаття 19. Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.</p> <p>2. Закон України «Про Національну поліцію», стаття 17. Поліцейський. Поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції. Поліцейський має службове</p>

	<p>посвідчення та спеціальний жетон. Зразки та порядок видання службових посвідчень та спеціальних жетонів затверджує Міністр внутрішніх справ.</p> <p>Закон України «Про Національну поліцію», стаття 1.</p> <p>Національна поліція України (далі по тексту – поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом.</p> <p>Закон України «Про Національну поліцію», стаття 2. Завдання поліції:</p> <p>1. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.</p>
ЗМІ	<p>1. Конституція України, стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.</p> <p>2. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні».</p> <p>Стаття 7. Суб'єкти діяльності друкованих засобів масової інформації До суб'єктів діяльності друкованих засобів масової інформації належать засновник (співзасновники) друкованого засобу масової інформації, його редактор (головний редактор, редакційна колегія, редакція, трудовий колектив редакції, журналістський колектив, журналіст, автор, видавець, розповсюджувач.</p> <p>Стаття 25. Журналіст редакції друкованого засобу масової інформації Журналістом редакції друкованого засобу масової інформації відповідно до цього Закону є творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для друкованого засобу масової інформації та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням, що підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого засобу масової інформації. Професійна належність журналіста може підтверджуватися документом, виданим професійним об'єднанням журналістів. На особу, якій видано редакційне посвідчення чи інший документ, що підтверджує повноваження, надані їй редакцією друкованого засобу масової інформації, або її професійну належність, поширюються права і обов'язки, зазначені у статті 26 цього Закону</p> <p>3. Закон України «Про інформацію».</p> <p>Стаття 5. Право на інформацію Кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення,</p>

	<p>зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб</p> <p>Стаття 6. Гарантії права на інформацію.</p> <p>Право на інформацію забезпечується:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створенням механізму реалізації права на інформацію; - створенням можливостей для вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів, інших інформаційних банків, баз даних, інформаційних ресурсів; - обов'язком суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення; - обов'язком суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації; - здійсненням державного і громадського контролю за дотриманням законодавства про інформацію; - встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію. Право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.
--	--

Зразок клопотання про фото- /відеозйомку у відкритому судовому засіданні
(відповідно до Кримінального процесуального кодексу України)

До _____ суду

_____ адреса _____

Суддя _____ /ПІБ, якщо відомо/ _____

Журналіста/ЗМІ _____ ПІБ/назва _____

_____ адреса _____,

контактний телефон: _____

ЗАЯВА

В провадженні _____ суду _____ знаходиться кримінальна справа, обвинуваченим у якій є _____ зазначити ПІБ обвинуваченого _____ або потерпілим у якій є _____ зазначити ПІБ потерпілого/ або особа, щодо якої вирішується клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності _____ тощо.

Зазначену справу призначено до розгляду в судовому засіданні на «__» ____ 20 ____ на ____ годину. Відповідно до частини 2 статті 27 ЦПК України кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито, крім випадків, встановлених законом. Крім того, частина 6 статті 27 КПК України передбачає, що кожен, хто присутній в залі судового засідання, може вести стенограму, робити нотатки, використовувати портативні аудіозаписуючі пристрої. Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускаються на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду.

Відповідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про інформацію» кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Частина 1 статті 25 Закону України «Про інформацію» надає журналістам право під час виконання професійних обов'язків здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів за винятком випадків, передбачених законом. Вищезазначена судова справа має великий суспільний інтерес (коротко описати в чому він полягає, зокрема зазначити, який вплив ця справа має на життя громади, чи стосується вона публічної особи, чи іншим чином викликає інтерес з боку суспільства)

Крім того, демонстрація репортажу із зали судового засідання допоможе укріпити авторитет судової влади та продемонструвати суспільству її неупередженість та незалежність.

Враховуючи викладене, керуючись статтею 27 КПК України, статтями 5, 25 Закону України «Про інформацію»,

ПРОСИМО:

Дозволити проведення фото-/відеозйомки в залі судового засідання під час розгляду вищезазначеної кримінальної справи журналісту ___ зазначити ЗМІ ___ ПІБ журналіста ___ (або вказати список журналістів, оператора, фотографа, які будуть висвітлювати судовий процес).

З повагою, Головний редактор / Редактор/ журналіст

«___» _____ 20___ року

SUMMARY

Yerokhin DO Interaction of Media With Juridical and Law Enforcement Bodies. Zaporozhye, 2020. 101 p.

Qualification work consists of 101 pages, contains 72 sources of information used.

According to the provisions of Art. 19 of the Universal Declaration of Human Rights of December 10, 1948, the right to inform and be informed is recognized as one of the fundamental human rights [20].

In accordance with the provisions of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Article 10 guarantees the right of individuals, including the media, to inform the public, and the public, in turn, guarantees the right to receive information, in particular on the judiciary. The activities of the judiciary and law enforcement agencies are of considerable interest to society, society always wants to be informed about the consideration in court of a particular issue, as well as the details of the investigation of individual crimes [23]. But quite often the coverage of the judiciary and law enforcement agencies in the media does not always comply with the principle of objectivity. Today, the state relies on non-governmental organizations and independent media, which, in carrying out their activities, have the opportunity to strengthen the independence of the judiciary and the authority of law enforcement agencies to protect human rights and freedoms.

One of the tasks of our country is the formation of full-fledged democratic institutions, which includes trust in law enforcement agencies and transparency of the judiciary. Which, in turn, is an objective criterion for the independence of the "third power". And today the press, as essentially the only public mechanism for disseminating information, has a serious civic responsibility to convey this "understanding" to society.

Key words: media, mass media, interaction, coverage, judiciary, law enforcement, press services, journalists, obstruction of activity, openness.

Декларація академічної доброчесності
Здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Єрохін Дмитро Олегович, студент 2 курсу, заочної форми навчання, факультету журналістики, спеціальність 061 «Журналістика», адреса електронної пошти yerokhindo@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему:
«Взаємодія медіа із судовими та правоохоронними органами»;

- відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) _____